

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Andreja Potočnik

Mentor:

izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

**ZDA PO 11. 9.
(SKOZI OČI NOAMA CHOMSKEGA)**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2006

POVZETEK

ZDA po 11. 9. (skozi oči Noama Chomskega)

Teroristična napada na Svetovno-trgovinski center in Pentagon 11. septembra 2001 sta v mednarodnih odnosih nov pojav. Za ZDA je bil po vojni leta 1812 to prvi napad na ameriško ozemlje, oziroma prva zunanja grožnja nasploh. Obstajala je splošna domneva, da bodo te krutosti, ki so morda povzročile večje izgube, kot katere koli v ameriški zgodovini, imele daljnosežne posledice. Odločitve, ki so jih sprejeli ameriški voditelji in dopustili ameriški prebivalci, pa bodo zagotovo imele odločilnejši vpliv na dogajanja v prihodnosti. Odločila sem se, da bo pogled Noama Chomskega na to tematiko moj glavni vir, saj ponuja odkrit, izzivalen in sporočilen pogled na vojno proti terorizmu, na napad in okupacijo Afganistana in Iraka, na doktrino prvega napada na tako imenovane »malopridne države« in na naraščujočo grožnjo mednarodnemu miru, ki ga predstavlja ameriška pot k svetovni prevladi. Noam Chomsky je lingvist, filozof, avtor mnogih del, politični aktivist in eden najvplivnejših mislecev zadnjih pet desetletij.

Ključne besede: 11. september, vojna proti terorizmu, al Kajda, Bližnji vzhod

SUMMARY

USA after 9/11 (Noam Chomsky's view)

Terrorist attacks of September 11, 2001 on the World Trade Center and the Pentagon are something quite new in world affairs. For the United States, this is the first time since the War of 1812 that the national territory has been under attack, or even threatened. It was widely assumed that those atrocities, which may have had a greater instant toll than any comparable ones in history, would have far-reaching consequences. The choices made by U.S. leaders, and tolerated by its citizenry, are sure to have a major impact on what lies ahead. I have chosen Noam Chomsky's view on the subject to be my leading source. He offers frank, provocative, and informed views on the war on terror, on the invasion and occupation of Afghanistan and Iraq, the doctrine of preemptive strikes against so-called rogue states, and the growing threat to international peace posed by the U.S. drive to domination. Noam Chomsky is a linguist, philosopher, prolific author, political activist and one of the most influential thinkers of the last fifty years.

Key words: September 11, War on Terror, al-Qaeda, Middle East

KAZALO

Uvod

1. Arabsko – izraelsko vprašanje v 2. polovici 20. stoletja	9
1.1 Uvod	9
1.2 Prva arabsko – izraelska vojna	9
1.3 Sueška kiza	10
1.4 Tretja arabsko – izraelska vojna	11
1.5 Četrta arabsko – izraelska vojna	13
1.6 Sklep	15
2. ZDA	18
2.1 George Walker Bush in predsedniške volitve	18
2.2 ZDA pred 11. septembrom	21
2.3 11. september	24
2.4 Prvi odzivi v ZDA in v svetu	25
2.5 Kdo so Talibani in kaj je al Kajda?	27
3. Ameriška politika po 11. septembru	36
3.1 Napoved vojne proti terorizmu	36
3.2 Napad na Afganistan	37
3.3 Patriotski zakon	43
3.4 Os zla	44
3.5 Koalicija voljnih	46
3.6 Koalicija proti terorizmu	48
3.7 Komisija 11. septembra	49
3.8 Strategija nacionalne varnosti	51
3.9 Napad na Irak	54
3.10 Predlogi Noama Chomskega	62
4. Zaključek	64
5. Seznam virov	67
6. Priloge	70

SEZNAM KRATIC

CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> – Centralno obveščevalna agencija
GS	Generalna skupščina (Organizacije Združenih narodov)
IAEA	<i>International Atomic Energy Agency</i> – Mednarodna agencija za atomsko energijo
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> – Severnoatlantsko zavezništvo
OAPEC	<i>Organization of Arab Petroleum Exporting Countries</i> – Organizacija arabskih držav izvoznic nafte
OPEC	<i>Organization of Petroleum Exporting Countries</i> – Organizacija držav izvoznic nafte
OZN	Ogranizacija Združenih narodov – <i>United Nations</i>
PLO	<i>Palestinian Liberation Organization</i> – Palestinska osvobodilna organizacija
UNMOVIC	<i>The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission</i> - Komisija Združenih narodov za opazovanje, potrditev in nadzor
UNSCOM	<i>United Nations Special Commission</i> - Posebna komisija Združenih narodov
UNSCOP	<i>United Nations Special Commission on Palestine</i> – Posebna komisija Združenih narodov za Palestino
VS	Varnostni svet (Organizacije Združenih narodov)
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

Nekaj dni po enajstem septembru 2001 je George W. Bush v javnem nagovoru ameriški javnosti postavil vprašanje: »Le zakaj nas sovražijo?«

Če je bil vprašanje retorično ali ne, ne vem, sem pa prepričana, da so tako za Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA), kot za celotno mednarodno skupnost dogodki enajstega septembra 2001 izjemnega pomena. Devetnajst tujih državljanov je s pomočjo štirih ugrabljenih letal napadlo stolpnici Svetovnega trgovinskega centra v New Yorku in stavbo Pentagona v Washingtonu. Bolj kot število smrtnih žrtev (po podatkih ameriškega Ministrstva za zunanje zadeve je bilo 3025 ljudi mrtvih in več tisoč ranjenih) je ameriško javnost in medije zaskrbelo dejstvo, da je tarča terorizma tokrat ameriško ozemlje, kar se poprej v ameriški zgodovini še ni zgodilo. ZDA kot svetovna gospodarska in politična velesila brez primere se je upravičeno vprašala »Zakaj nas sovražijo?«

Odzval se je ves svet. Tako najvišji predstavniki držav, ki so v preteklosti bile ameriške zaveznice, kot tudi tistih, ki to nikoli niso bile, so se zgrinjali v Washington poklonit ameriški tragediji in izraziti politično in moralno podporo ameriškemu ljudstvu. Morda malo manj pričakovan pa je bil odziv Osame bin Ladna, katerega posnetek je 7. oktobra 2001 objavila katarska satelitska televizija Al Džezira. Njegove besede, ki jih najbrž sleherni Američan nikoli ne pozabi, so obšle svet: »Vsemogočni bog je udaril ZDA po enem njenih ključnih organov. Uničil je njihovi najvišji stavbi... Kar Američani preživljajo zdaj, je le delček tistega, kar smo preživeli mi. Islamsko ljudstvo to preživlja več kot 80 let – poniževanje in sramoto, pobijanje naših sinov, prelivanje krvi, napade na naša sveta mesta.« Dodal je še: »Pri vsemogočnem bogu prisegam, da Amerika ne bo živela v miru, dokler ne bo mir zavladal v Palestini in dokler ne bodo vse vojske križarjev zapustile Mohamedove zemlje.«

Kljub temu, da razlaga Bin Ladnovih besed še vedno ni povsem enotna, obstaja neizpodbitno dejstvo, da je ameriška prisotnost na Bližnjem vzhodu eden izmed ključnih razlogov za teroristična dejanja. Čeprav ima izraelsko-palestinsko vprašanje dolgo in pestro zgodovino, predvidevam, da ima za Al Kajdo toliko večji pomen šele takrat, ko se na Bližnjem vzhodu ZDA pojavijo kot glavni akter, o čemer lahko zagotovo govorimo po drugi svetovni vojni – natančneje s sueško krizo leta 1956. Ali pa kot ugotavlja Rizman (Delo, 2005: 13), da izvori nezadovoljstva v muslimanskih skupnostih niso povezani samo z vojno v Iraku in Afganistanu, temveč tudi z njihovim

družbenim položajem v Evropi ... Številčno vedno močnejše (samo v Franciji kakih šest milijonov!) muslimanske skupnosti v zahodnoevropskih državah namreč predstavljajo paralelne družbe, ki živijo praktično v ločenih enklavah brez upanja, da bi se integrirale ali asimilirale v večinske družbe.

Nepretrgana ameriška prisotnost na Bližnjem vzhodu (ob podpori bližnjevzhodnih in ostalih zaveznic) in ob enem nerešeno palestinsko vprašanje je postalo bin Ladinov prvi in glavni očitek ter razlog terorističnih dejanj v ZDA. Pri vprašanju na odgovor, ali je jabolko spora med ZDA in islamski skrajneži ameriška nepravilna in nedosledna politika do bližnjevzhodnega problema ali nesporni ameriški gospodarski interesi na naftno bogatem območju ali morda nič od naštetega, mi bo v nadaljevanju pomagal Noam Chomsky, katerega videnje te tematike mi bo osrednje vodilo.

Ker razumevanje dogodkov 11. septembra v prvi vrsti le zahteva poznavanje bližnjevzhodnega vprašanja, še posebej pa ameriške politične in gospodarske vpletenosti v tem delu sveta, bom v uvodu najprej predstavila glavne prelomnice na Bližnjem vzhodu v drugi polovici 20. stoletja, ko bi naj bila vpletenost ameriške zunanje politike še toliko bolj očitna. V nadaljevanju diplomskega dela se bom osredotočila na bistvene zunanjepolitične in notranjepolitične odločitve ameriške administracije po terorističnih napadih na ZDA enajstega septembra 2001, ki so na eni strani jasno začrtale smernice Bushevih političnih odločitev, po drugi strani pa utrdile zavezništva ali ustvarile nove sovražnike po svetu.

Diplomsko delo ima šest poglavij. V uvodu sem opredelila temeljne pojme, ki so lahko v pomoč pri razumevanju vsebine diplomskega dela. V prvem poglavju sem na kratko predstavila Arabsko – izraelsko vprašanje, kjer sem za analizo uporabila predvsem sekundarne vire in na podlagi teh poskušala ugotoviti, kako je ameriško stališče do bistvenih bližnjevzhodnih vprašanj ter ameriško neposredno vpletanje v dogodke v regiji vplivalo na razplet dogajanja na Bližnjem vzhodu, saj predvidevam, da je predvsem ameriška zunanja politika po drugi svetovni vojni odgovorna za dogodke enajstega septembra. V drugem poglavju sem predstavila temeljne značilnosti oblikovanja notranjih in zunanjih politik v ZDA, ameriško demokratično tradicijo in ameriškega predsednika Georga Busha II. Verjamem namreč, da je določene ponavljajoče se vzorce aktivnosti ameriških administracij mogoče najti že v preteklosti in niso le trenutni odziv na dogajanja v svetu danes. V tem poglavju je opisano tudi ozadje nastanka Talibanov in Osame bin Ladna, katerih konstituiranje in delovanje je v

veliki meri povezano z ZDA. Teroristični napadi na ZDA enajstega septembra 2001 so tista prelomna točka v ameriški zgodovini, zaradi katerih je osrednje tretje poglavje namenjeno najvidnejšim notranjepolitičnim in zunanjepolitičnim odločitvam ameriške administracije po letu 2001, katerih posledice so vidne tako v ZDA, kot v mednarodnih odnosih. Predvsem v tem poglavju mi bo Chomskyjeva kritika zunanje ameriške politike glavni vir pri zbiranju podatkov, saj se z natančnim poznavanjem zgodovine mednarodnih odnosov uvršča v sam vrh živečih intelektualcev, ki mu neposrednost in utemeljenost vsakršne kritike ni tuja. V zaključku sem strnila temeljne ugotovitve in še enkrat povzela bistvo ameriške politike, kot jo vidi Noam Chomsky. V prilogi sem najprej predstavila delo in življenje avtorja, ki mi je bil inspiracija za diplomsko delo in katerega mnenje zelo cenim. Njegov pogled na ameriško politiko po enajstem septembru mi bo tako osrednje vodilo in rdeča nit skozi vso delo. Pred kazalom so nanizani temeljni pojmi, ki bralcu pomagajo pri ključnih pojmi.

Podatke sem črpala iz primarnih virov (resolucije, deklaracije, pogodbe, govori) in sekundarnih virov (knjige, članki, intervjuji). Pri analizi sem predvsem poskušala predstaviti, kako dogodke po enajstem septembru (in pred njim) razume Noam Chomsky, saj bi ob upoštevanju mnenja tudi njegovih kritikov tematika postala preobširna in nepregledna. Tako sem se osredotočila na ključne ameriške politične odločitve po enajstem septembru in na tiste v preteklosti, ki so vir dogajanj danes in ob enem omogočajo njihovo boljše razumevanje. Vem, da ima Noam Chomsky o tem za povedati mnogo več, kot je na tem mestu prostora, vendar verjamem, da je kljub temu mogoče povzeti jedro njegovih bistvenih prepričanj.

1. ARABSKO – IZRAELSKO VPRAŠANJE V 2. POLOVICI 20. STOLETJA

1. 1 Uvod

Oktober 1986 je profesor Chomsky privolil v intervju. David Barsamian ga je za *Alternativni radio* spraševal o Izraelu in antisemitizmu. Chomskyjev odgovor je bil jasen: »Začnimo z nekaterimi osnovnimi dejstvi. Dva naroda trdita, da imata pravico do samoodločbe. V redu. To pravico skušata uveljaviti na področju, kjer bila nekoč v glavnem država Palestina. Področje je zavzel Izrael, Golanska planota pa je pripadla Siriji. Eden od obeh narodov je prvotno prebivalstvo tega področja. Še vedno v redu. Druga skupina pa so judovski priseljenci, ki so na to področje prišli v glavnem iz Evrope in nekaterih drugih delov sveta ... Če nismo rasisti, se moramo strinjati, da imata oba naroda enake pravice. Mnogi sicer ne mislijo tako, a sam sem v tako razmišljanje prepričan. V tej perspektivi se ponuja možnost za oblikovanje demokratične sekularne družbe. Te možnosti v resnici nihče noče. Obstaja pa tudi možnost multietične skupnosti, kakršna je Švica. Morda je na dolgi rok še najboljša, vendar je trenutno nerealna... Najbolj realna rešitev je oblikovanje dveh držav (*a two-state settlement*). To bi pomenilo obstoj Izraela znotraj meja, ki so veljale pred letom 1967 in obstoj palestinske države na Zahodnem bregu in v Gazi. Golansko planoto bi seveda vrnili Siriji. Nekatera področja bi demilitarizirali, angažirali pa bi tudi mednarodne mirovne enote. Seveda ne mislim, da je to najboljša rešitev, vendar je precej realna« (Rutar, 2003: 80).

1. 2 Prva arabsko-izraelska vojna (1948)

Novembra 1947 so Združeni narodi Palestino razdelili na izraelski in arabski del, s čimer se Arabci niso strinjali. Prva arabsko-izraelska vojna se je začela takoj po razglasitvi izraelske neodvisnosti 14. maja 1948 (ko je prenehal britanski mandat nad Palestino) z napadom Egipta, Jordanije, Sirije in deloma enot iraške in libanonske vojske. Arabska liga je dosegla bojkot mednarodnih podjetij, ki so trgovala z Izraelom, medtem ko so ravno nasprotno izraelski diplomati in lobisti uspeli prepričati ZDA, da niti finančno niti vojaško ne pomagajo arabskim državam (Fawcett, 2005: 218). Združeni narodi so leta 1949 dosegli premirje, Jeruzalem je bil razdeljen na arabsko in izraelsko polovico, Izrael pa sprejet v OZN.

Po koncu druge svetovne vojne je bilo pobitih okoli šest milijonov Judov. Mnogo jih je bilo razgnanih po celem svetu – tudi v ZDA. Po drugi strani pa so ZDA postale vojaška, gospodarska in politična velesila v svetovnem merilu. Zato gre upravičeno sklepati, da je močan ameriški lobij delno prispeval k izraelski zmagi, ki je prinesla razširitev ozemlja, dodeljenega z načrtom Združenih narodov.

Ladika (Al Joundi 1972:123; Richman 1999) ugotavlja, da je prva arabsko-izraelska vojna Bližnjemu vzhodu vsilila novo ideologijo. Bojev se je udeležila večina poznejših arabskih in izraelskih voditeljev. V politiko so začeli vstopati vojaki. Kljub porazu so Arabci vztrajali pri odstranitvi Izraela, saj je bil zanje imperialistična pretveza za nadaljnji britansko-ameriški vpliv na Bližnjem vzhodu. Ključna vloga ZDA pri postavitvi še ene zahodne kolonialne ovire za samoodločbo Arabcev je bila tako v arabskih očeh očitna.

1. 3 Sueška kriza (1956)

Za Arabce je bil poraz v prvem arabsko-izraelskem spopadu presenečenje, ob enem pa tudi spoznanje, da so sami neučinkoviti in razdeljeni, zato so priznanje Izraela zavrnili in zaprli Sueški prekop za izraelsko preskrbo, piše Ladika (Calvocoressi 1968/2001:389-390; Al Joundi 1972:166-167).

Kot rezultat Nasserjeve nacionalizacije Sueškega prekopa, so se kljub različnim interesom, Francija, Velika Britanija in Izrael združili in napadli Egipt, ki je kljub porazu uspel pridobiti Izrael na svojo stran in s tem deloma dokazal napadalkam politično zmoto (Fawcett, 2005: 223).

Ladika navaja, da še preden so se razmere umirile, so ZDA že načrtovale, kako bi na novo, torej sebi v prid, uredile Bližnji vzhod in se približale Arabcem. Domnevale so, da je vpliv Velike Britanije po sueški krizi na Bližnjem vzhodu dokončno izginil, zato so želele čim prej zapolniti praznino, da jih ne bi prehitela Sovjetska zveza. Spomladi 1957 je ameriški kongres potrdil Eisenhowerjevo doktrino: ZDA bodo pošiljale denar in orožje vsem državam Bližnjega vzhoda, ki bi jih ogrožal komunizem (Calvocoressi 1968/2001: 403; Grier 2001) in dodaja, da je bila tarča ameriških prizadevanj Nasserjev radikalni arabski nacionalizem, saj je bila v prenovljeni različici Eisenhowerjeve doktrine že država s tesnimi vezmi s Sovjetsko zvezo ožigosana za državo pod nadzorom mednarodnega komunizma (Spainer 1992: 105).

Sueška kriza je bila zadnja bližnjevzhodna vojna, v kateri so bile nekdanje svetovne sile vojaško udeležene z namenom, da ohranijo ali pridobijo prisotnost na Bližnjem vzhodu (Fawcett, 2005: 223).

1. 4 Tretja arabsko-izraelska vojna (1967)

Čeprav so ZDA svarile Izrael, da mu ne bodo pomagale, če bo napadel prvi, je bil prav Washington tisti, ki je podprl napad. Nasser ni bil pripravljen obnoviti stanja na Sinaju, kot je bilo pred umikom enot Združenih narodov. Velika Britanija je predlagala oblikovanje mednarodnih pomorskih sil, s katerimi bi skušali doseči odprtje Tiranske ožine. Zataknilo se je v ameriškem kongresu, ker ta ni bil pripravljen privoliti v »še en Vietnam«. Na kapitolskem griču so se zato zavzeli za podporo izraelski samoobrambni akciji, povzema Ladika (Rostow 1993: 498).

Z odpoklicom sil Združenih narodov s strani predsednika Egipta Nasserja in izraelskim napadom na Egipt 5. junija 1967, se je začela tretja arabsko-izraelska vojna, ki se je po nekaj dneh končala z veliko zmago. Izrael je v vsega šestih dneh premagal Egipt, Sirijo in Jordanijo ter zasedel celoten Sinajski polotok, Zahodni breg, Gazo in Golansko višavje. Vzhodni Jeruzalem (z območji svetimi za judaizem, islam in krščanstvo, ki so bila pod nadzorom Jordanije), je bil z deklaracijo, da bo združen Jeruzalem za vedno prestolnica izraelske države, nemudoma priključen Izraelu (Fawcett, 2005: 225).

Šestdnevna vojna se je močno zarežala v zavest slehernega Palestinca, slehernega muslimana, saj je Izrael zasedel tretje najsvetlejšo mesto Islama – Jeruzalem. Arabsko–izraelski konflikt in osvoboditev Jeruzalema sta kmalu postala glavna skrb islamističnih gibanj, navaja Ladika (Esposito 2001: 2).

V šestdesetih letih so se Američani bali učinkov, ki bi jih imel egiptovski nacionalizem na stabilnost Savdske Arabije, kajti ob enem bi lahko ogrozil tudi ameriške naftne interese. Vojna leta 1967 je tako zadala močan udarec izraelskemu boju za neodvisnost, sočasno pa se je pokazalo, da je dogodek jedro izraelsko-ameriških odnosov. Izrael je postal virtualni privesek ZDA - postal je še en ameriški zaveznik, na katerega se ZDA lahko zanesejo kadarkoli bi potrebovale izvršena dejanja, pravi Chomsky (Rutar, 2003: 293).

Spremembe, ki jih je prinesla vojna, bi naj popravil dokument Združenih narodov, ki je bil temelj pogajanj. Varnostni svet Združenih narodov je 14. junija 1967 sprejel

resolucijo VS 237, v kateri je pozval Izrael, naj »zagotovi varnost, blaginjo in zaščiti prebivalce, kjer so potekale vojaške operacije in omogoči vrnitev prebivalcev, ki so po izbruhu sovražnosti zapustili območje«.

Po burnem razpravljanju v Varnostnem svetu Združenih narodov, je le-ta 22. novembra sprejel novo resolucijo, res. VS 242 (1967), ki je temeljni načrt za dokončno problematike bližnjevzhodne krize. Resolucija se zavzema za »umik izraelskih sil z ozemelj, okupiranih v minulem konfliktu ter za umik vseh zahtev in sovražnosti ter spoštovanje in priznanje suverenosti, ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti vseh držav tega območja in njihove pravice, da živijo v miru znotraj varnih in priznanih meja brez groženj ali nasilnih dejanj«. V nadaljevanju še poudarja, da se »zagotovi svobodna plovba po mednarodnih vodnih poteh na tem območju, doseže pravična rešitev begunskega vprašanja ter zagotovi ozemeljska nedotakljivost in politična neodvisnost vseh držav na tem območju z ukrepi, ki obsegajo ustanovitev demilitariziranih con.«

Resolucijo Varnostnega sveta so potrdili Izrael, Egipt, Jordanija, Libanon in leta 1972 tudi Sirija pod pogojem, da se priznajo pravice tudi Palestincem. Resolucija je namreč zanikala nacionalne pravice palestinskim Arabcem in jim nudila zgolj pravice v okviru begunskega vprašanja, zaradi česar se je PLO odločila resolucijo zavrniti. Morda je bila odločitev napačna, vendar jo je kljub temu lahko razumeti. Od Svetovne sionistične organizacije (*World Zionist Organization*)¹ bi bilo težko pričakovati sprejetje resolucije Združenih narodov, ki se nanaša na Palestino in ob enem rešuje židovsko vprašanje le v okviru begunske problematike in zanika vsakršne zahteve nacionalnih pravic ter kakršenkoli status sionističnega gibanja oziroma njegovih organizacij. Ker PLO ni bila pripravljena niti podpreti resolucije niti priznati izraelske države, so se ZDA odločile prekiniti z njo kakršnokoli sodelovanje (Chomsky, 1999: 41).

Chomsky je prepričan, da dokument predstavlja popolno predajo gibanja PLO pred Izraelci in ZDA, ki sta državi, ki sami vodita svojo diplomacijo na tem področju. Ko je leta 1971 egiptovski predsednik Sadat sprejel resolucijo Združenih narodov 242 in politiko ZDA, je postalo pomembno vprašanje o tem, kako razložiti tisti element resolucije, ki govori o umiku. Izrael se je kajpak upiral, zato je tudi zavrnil Sadatov mirovni predlog. ZDA so spreminjale svoj odnos do problema, zato so enkrat podpirale

¹ Predsionistična židovska skupnost v Palestini je bila sestavljena iz večinoma antisionističnih pravovernih Židov, katerih vodstvo je v kasnejšem obdobju podprlo delovanje PLO in njihove zahteve po demokratični posvetni državi v Palestini. Tako je bilo v bistvu vso prvotno prebivalstvo antisionistično.

umik okupacijskih sil, nato pa zaradi Kissingerjevega vpliva prestopile na izraelsko stran. Od takrat dalje sta Izrael in ZDA popolnoma osamljeni na svetu, saj sta edini državi, ki nasprotujeta izraelskemu umiku (Rutar, 2003; 237).

Kljub izredni ameriški podpori Izraela bi bilo napačno predvidevati, da je ta država glavni in edini razlog ameriških interesov na Bližnjem vzhodu. Poglavitni vzrok so energetski viri v regiji, predvsem na arabskem polotoku. Ameriško zunanje ministrstvo je leta 1945 opisalo Savdsko Arabijo kot »...velikanski vir strateške moči in eden največjih materialnih vojnih dobičkov v svetovni zgodovini.« ZDA so bile prepričane v zmago in pridobitev teh virov. Da morajo energetski viri ostati pod ameriškim nadzorom, je bila po drugi svetovni vojni splošno priznana resnica ameriške zunanje politike. Novejša različica istega interesa se danes vidi v ameriški težnji, da se naftni dobički pretakajo v ZDA preko nakupov vojaške opreme, gradbeno-obnovitvenih projektov, bančnih depozitov, investicij v finančna zavarovanja itd. Zato je bila potrebna zaščita teh primarnih interesov pred različnimi grožnjami (Chomsky, 1999: 17).

1. 5 Četrta arabsko-izraelska vojna (1973)

Ko so vojske Sirije in Egipta 6. oktobra 1973 napadle izraelska ozemlja (Sinaj in Golansko planoto), ki jih je Izrael zasedel med šestdnevno vojno leta 1967, je bilo presenečenje Izraela in zahodnih držav izjemno. Ker je prevladovalo prepričanje, da bi bil morebiten napad arabskih držav na Izrael za Arabce poguben in samomorilen ter zato povsem neverjeten, se je temu primerno zmanjšala izraelska vojaška pripravljenost na operacije že nekaj mesecev pred napadom (Chomsky, 2003: 113).

Dejstvo je, da je bila kljub navideznemu uspehu, ameriška podpora izraelske okupacije ves čas tudi veliko tveganje. Za Sirijo in Egipt je bilo nepredstavljivo, da bi Savdska Arabija morda bila prisiljena prekiniti tesen odnos z ZDA. Čeprav je Savdska Arabija že zmanjšala naftno proizvodnjo in omejila izvoz v ZDA, ameriška vlada ni bila pripravljena izpustiti največjih svetovnih naftnih zalog izpod nadzora ameriških naftnih podjetij. Situacija bi bila še bolj zaskrbljujoča, če bi naftni proizvajalci povečali državni nadzor nad viri in postali vdani Japonski in državam Zahodne Evrope. Čeprav tega ni pričakovati, bi to lahko povzročilo konflikt kapitalističnega sveta ogromnih razsežnosti (prav tam).

Naftna kriza se je pričela 17. oktobra 1973, ko je OAPEC (*Organization of Arab Petroleum Exporting Countries*), ki jo sestavljajo arabske članice OPEC-a z Egiptom ter Sirijo, naznanila naftni embargo državam, ki so v preteklosti podpirale Izrael v konfliktu s Sirijo in Egiptom, kar se je nanašalo na ZDA in njene zaveznice v Zahodni Evropi. Ker so evropske države zaradi naftnega embarga in trgovskega bojkota Izraelu prenehale dobavljati orožje, je bila izraelska odvisnost od ZDA še toliko večja. Zaradi ameriške oskrbe z orožjem se je Izrael še toliko bolj zavzemal za dobre izraelsko-ameriške odnose.

V vojno se je vključilo veliko narodov. Arabski svet, ki se je počutil ponižanega zaradi poraza v šestdnevni vojni leta 1967, ko so bili premagani Egipt, Sirija in Jordanija, se je po nekaj hitrih zmagah na začetku konflikta počutil varnega. Ta obramba je ukladila pot za mirovni proces, ki je sledil. Soglasje iz *Camp Davida*, ki je kmalu sledilo, je omogočilo normalizacijo odnosov med Egiptom in Izraelom, kar je pomenilo prvo priznanje izraelske države s strani arabske države.

Čeprav ostaja Izrael tehnološko najnaprednejša družba in močna vojaška sila v regiji, je težko pričakovati, da bo to trajalo večno. Ker so morebitna ponavljajoča se vojaška soočenja edina izraelska politika za doseganje varnosti, to pomeni, da mora Izrael vsakega nasprotnika tudi premagati. Kar pa je na dolgi rok samomorilska politika, saj lahko Izrael bitko izgubi le enkrat. Zatorej se je Izrael tudi v prihodnje prisiljen opreti na edino velesilo in sprejeti mednarodno osamitev - kar pa je prav tako tveganje, kot zagotavljanje varnosti. Zadnji dogodki kažejo, da dolgoročnosti te politike ni pričakovati. Vojna je bila zelo draga, medtem ko je bila osamljenost Izraela in ZDA velika. Celo Etiopija je prekinila diplomatske odnose z Izraelom. Turčija je sicer dovolila ruske prelete preko njenega ozemlja, medtem ko sta Grčija in Španija zavrnili uporabo njunih baz. Ker tudi druge države članice NATA niso bile pripravljene sodelovati s ZDA, so si zaslužile grajo s strani ameriške administracije (Chomsky, 2003: 120).

Chomsky verjame, da lahko naraščujoča izraelska ignoranca in nerazumnost vodita k večnemu nasprotovanju znotraj "demokratske židovske države" tako z nežidovskim prebivalstvom, kot tudi s prebivalstvom na ozemljih, ki so bila postopoma od leta 1967 osvojena. Pod takšnimi pogoji je povsem naraven pojav nastanek zgodovinske doktrine, ki verjame, da je domačinom bolje brez zunanjega nadzora, ki jim ne omogoča lastnega delovanja in obnašanja. Četrta arabsko-izraelska vojna je tako že pripomogla k oživitvi arabske samozavesti (prav tam).

1. 6 Sklep

Arabsko-izraelsko vprašanje se tudi po prvih dvajsetih letih vojskovanja ni dosti spremenilo. Arabske države ne priznajo obstoja izraelske države, še manj je soglasja o tem, na katerem ozemlju bi naj le-ta bila. Po vojni leta 1967 so se politična razmerja v Izraelu spremenila, tako da sta Sirija in Savdska Arabija izrazili pripravljenost priznati izraelsko državo, medtem ko sta Egipt in Jordanija podpisala mirovno pogodbo; tako so Palestinci v Oslu leta 1993 Izraelcem priznali obstoj pod pogojem, da se odpovedo Gazi in večini Zahodnega brega. Predlog so Izraelci zavrnil.

Sklepati je, da je arabsko-izraelski konflikt v fazi, ko arabske države težijo k koeksistenci in sožitju, medtem ko Izrael zavrača vse, kar jim ne omogoča regionalne nadvlade, ki jo vidijo kot v nepreklicnem zavzetju celotnega Zahodnega brega. Kot je prepričan Chomsky, skušajo Palestinci preživeti pod izraelsko okupacijo že petintrideseto leto. Ta pa je brutalna, za kar gre zahvala tudi ameriškim vladam, ki so v vseh teh desetletjih ekonomsko in vojaško podpirale Izrael ter ga diplomatsko ščitile. V tem sporu, pravi profesor, zato samo ciniki lahko prepoznajo simertijo. Samoobramba Izraela je zato cinizem brez primere (Rutar, 2003: 83).

Tabela 1: Kronološki pregled pomembnejših dogodkov bližnjevzhodnega vprašanja

ČAS	DOGODEK
14. maj 1948	Deklaracija izraelske države.
Maj –julij 1948	Prva arabsko-izraelska vojna: arabske države napadejo Izrael.
Oktober-november 1956	Sueška kriza: Izrael, Francija in Velika Britanija napadejo Egipt.
1964	Nastanek Palestinske osvobodilne organizacije (PLO).
Junij 1967	Šestdnevna vojna. Izrael napade Egipt, v odgovor Sirija in Jordanija okupirajo Sinaj, Golansko planoto, Gazo in Zahodni breg.
Oktober 1973	Egipt in Sirija napadeta Izrael (Golansko planoto in Sinaj).

September 1978 – marec 1979	Camp David pogajanja so temelj mirovnih pogajanj med Egiptom in Izraelom.
December 1987	Prva palestinska intifada.
Februar-marec 1991	Prva Zalivska vojna.
Maj 1996	Izvoljen Binyamin Netanyahu.
18. maj 1999	Izvoljen Ehud Barak.
11-25 julij 2000	Camp David: izraelsko-palestinsko srečanje.
28. september 2000	Ariel Sharon z obiskom svetih mest povzroči tretjo intifado.
November 2000	Izvoljen George W. Bush.
6. februar 2001	Izvoljen Ariel Sharon.
11. september 2001	Teroristični napad Al-Kajde uniči Svetovno-trgovinski center v New Yorku in poškoduje Pentagon. Preko 3000 žrtev.
Oktober 2001	ZDA napade Afganistan kot odgovor na napad 11. septembra.
18. februar 2002	Savdska Arabija v zameno za okupirana ozemlja ponudi mirovni načrt. Sharon ga zavrne.
28. januar 2003	Ariel Sharon ponovno izvoljen. Predlaga izgradnjo izraelske »varnostnega zidu«, ki bi zadrževal palestinske napade.
Marec 2003	ZDA ukaže Iraku odstraniti Saddama Hussein.
September 2003	Mahmud Abbas postane palestinski premier.
November 2004	Yasser Arafat umre.

Vir: prirejeno po Fawcett (2005: 236).

Chomsky strogo zavrača tezo, da so Arabci verski skrajneži nasploh in nadaljuje, da je v islamskem svetu najbolj religiozno ekstremna država Savdska Arabija, ki pa je ameriška varovanka že od vsega začetka, medtem ko so Talibani v bistvu poganjek

savdske verzije Islama. Radikalni islamski ekstremisti so bili ameriški ljubljenci že v osemdesetih, saj so bili daleč najboljši morilci. V tem času je bila ameriški najhujši sovražnik Katoliška cerkev, ki je v Latinski Ameriki pomagala revnim in za to dejanje tudi plačala svojo ceno. ZDA imajo sovražnike po celem svetu. Kriteriji so podrejenost, odvisnost in služnost moči in ne religiji, zaključuje profesor (Chomsky, 2003: 21).

Ni potrebnega preveč znanja za napoved, da bo lonec sovraštva na Bližnjem Vzhodu še naprej vrel. Notranji spori so se namreč še povečali, ko se je po prvi svetovni vojni svetovna industrija spremenila v naftno odvisna gospodarstva in so bili na Bližnjem Vzhodu najdeni neprecenjivi naftni viri. Po drugi svetovni vojni je ameriški glavni politični cilj postal nadzor na regijo, ki je ob enem polna naravnega bogastva in je zato strateško zelo pomembna.

2. ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

2. 1 George Walker Bush in predsedniške volitve

Kolikor je meni znano, sta le dve sili na svetu, ki nam vsiljujeta trk civilizacij. Prva je Osama bin Laden in druga George Bush. Nihče drug si ne želi tega.

Noam Chomsky, leta 2002

Sedmega novembra 2000 so ameriški volilci izbirali novega ameriškega predsednika na volitvah, za katere se je kasneje izkazalo, da so bile najtesnejši predsedniški izbor v ameriški zgodovini. Volilni dan je tako postal 36-urni boj za predsedniško nasledstvo, za katerega sta se potegovala demokratski kandidat Al Gore in republikanski guverner iz Texasa George W. Bush. Poročilo Komisije enajstega septembra ugotavlja, da v celotni predsedniški kampanji ni bilo resnejše debate o Al Kajdi in grožnji, ki jo predstavlja terorizem.²

Kljub dejstvu, da je bila udeležba volilcev najnižja vse od leta 1924, ko je glasovala manj kot polovica volilnih upravičencev, in kljub izjemni situaciji, da niti Al Goru (podpredsedniku ZDA v času predsednikovanja Clintona) niti republikanskemu kandidatu Bushu ni uspelo zbrati zahtevanih 270 elektorskih glasov, je George Walker Bush ml. 20. januarja 2001 nastopil mandat kot 43. predsednik ZDA. Nasledil je predsednikovanje Billa Clintona od njega prevzel zavidenja vreden ameriški gospodarski stroj. Že same volitve leta 2000 in prihod novega predsednika na oblast so tako zapisane v zgodovino z negativnim predznakom.

Predsednik Bush in njegovi svetovalci so bili takoj po nastopu mandata obveščeni o terorističnih organizacijah in Al Kajdi, decembra 2000 pa se je predsednik Bush sestel še z bivšim predsednikom Clinton na dvournem sestanku, kjer sta govorila o nacionalni varnosti in ameriških zunanje-političnih izzivih. Clinton se po poročanju Komisije enajstega septembra spominja, da je Busha opozoril na Bin Ladna in Al Kajdo, ki je v njegovem mandatu predstavljata ameriško največjo grožnjo in ob enem izrazil obžalovanje, da mu ni uspelo uloviti Bin Ladna, čeprav je to večkrat poskušal.

² 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 12. 11. 2006)

Predsednik Bush je pred isto komisijo povedal, da se sicer spomni Clintone omembe terorizma, vendar se ne spomni, da bi ga opozoril na al Kajdo. Spomnil se je tudi to, da je Clinton poudaril vprašanje Severne Koreje in izraelsko-palestinskega mirovnega procesa.³

Predsednik Bush je bil kljub terorističnemu napadu na ZDA, ki je že na začetku njegovega mandata krepko zmanjšal njegovo priljubljenost in povečal napor pri vodenju ameriške politike, odločen, da je le republikanska vizija tista, ki lahko odstrani teroristično grožnjo in Ameriki omogoči varen jutri. Zato se je odločil vnovič kandidirati za ameriškega predsednika. Septembra 2004 je bil tako vnovič pričetek uradne predsedniške kampanje med dvema glavnima protagonistoma: dosedanjim republikanskim predsednikom George W. Bushem in izzivalcem, demokratskim kandidatom, Johnom Kerryjem. Kerry je bil prepričan, da je Busheva strategija vojne proti terorizmu napačna, saj sili ZDA v konfrontacijo z muslimanskim svetom. Kerry je tudi menil, da brez dialoga, ki dopušča kritike in drugačna mnenja, vojna proti terorizmu ne bo uspešna, nasilje proti ZDA pa se bo nadaljevalo. Ob enem je ameriški administraciji priporočal, da bi morali Američani požreti svoj ponos in prositi Združene narode za pomoč v Iraku.

Kerryjev politični program je bil po mnenju javnosti v celoti zelo desno usmerjen in tako obsežen, da so Američani postali nenaklonjeni do kandidata. Tisti, ki so volili za Kerryja, so bili zaskrbljeni o gospodarstvu in stanju socialnega varstva. Kljub temu, da so ga podprli, pa bi najbrž ne znali razložiti njegovove glavne usmeritve na teh dveh področjih - pa ne zato, ker bi bilo neumni, ampak zato, ker je bil program predstavljen zelo nerazumljivo. Večina američanov, ki so volili Busha, so bili zaskrbljeni o terorizmu in nacionalni varnosti.⁴

Chomsky je prepričan, da želi Busheva politika uničiti vrsto naprednih dosežkov zadnjega stoletja. Več ali manj so že odstranili progresiven dohodninski davek. Odstraniti poskušajo že omejen sistem zdravstvene oskrbe, nakar bo na vrsti socialna varnost, šolstvo. Želijo ustvariti ogromno vlado, medtem ko sovražijo prosti trg, vendar ob enem želijo, da ta deluje v prid bogatim. Kerry najbrž ne bi ukrepal povsem drugače,

³ 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 12. 11. 2006)

⁴ Elections Run by Same Guys Who Sell Toothpaste, 25. 1. 2005, (<http://www.chomsky.info/talks/2005012502.htm>, 29. 10. 2006)

pa vendar – ker je odgovorni drugačni volilni bazi, bi najverjetneje ohranil določene ugodnosti za splošno populacijo.⁵

Raziskava PIPA (*Program on International Policy Attitudes*) je na večer predsedniških volitev novembra 2004 pokazala, da je bilo 74 % Američanov mnenja, da bi ZDA naj ne napadle Irak, če ta ne poseduje orožja za množično uničevanje ali ne podpira al Kajde (58 % Bushevih volilcev in 92 % tistih, ki so podpirali Kerryja). V primeru, da bi imel Saddam Hussein zgolj namen razviti orožje z množično uničevanje, je 60 % ljudi nasprotovalo vojni in skoraj polovica je bilo tistih, ki so vojni pritrjevali. Kar pa ne pomeni nujno protislovja, saj je ameriška odločitev za vojno rezultat prepričanja Američanov, da Irak daje zavetišče in podporo al Kajdi in ima orožje za množično uničevanje oziroma vsaj program in namen ga razviti. Chomsky je prepričan, da je imela predsedniška kampanja, ki se je pričela septembra 2002 in trajala vse do leta 2005, osupljiv rezultat v neupravičenem strahu, ki ga je vcepila Američanom. In to ne prvič v ameriški zgodovini (Chomsky, 2006; 232). Republikanski George Bush je bil tudi v drugo izvoljen za predsednika ZDA.

Konzervativna tradicija v ZDA, kateri pripada tudi Bush, ne obstaja. Tisti, ki se imajo za konzervativce, so v resnici radikalni, desno usmerjeni etatisti, medtem ko je dejstvo, da se sami poimenujejo za konzervativce, napad na konzervativizem sam po sebi. Verjamejo v močno državo, ki je država blagostanja za bogate, ki nadzoruje osebna življenja, svetovna gospodarstva in mednarodno skupnost ter posreduje s silo, ko je to potrebno. V tem pa ni nič konzervativnega!⁶ Hočejo pa tudi prikrito industrijsko politiko, saj z njeno pomočjo pretakajo denar v žepe bogatih investorjev in *high-tech* industrije, verjame Chomsky (Rutar, 2003; 246). Kljub temu, da so ZDA na eni strani zelo bogata država, pa se na drugi strani konzervativni ekonomisti spopadajo z vprašanjem velikanske zadolženosti, v katero so ZDA zabredle z Bushevo politiko. Ideja Busheve administracije je preprosto prenos stroškov in zadolženosti na naslednje generacije. Želijo preprosto služiti bogatim in vplivnim in ob enem prenesti stroške na celotno prebivalstvo prihodnjih generacij (Chomsky, 2005: 191).

Chomsky verjame, da je George Bush več ali manj le simbol, medtem ko so ljudje zbrani okoli njega najnevarnejša ameriška administracija v zgodovini ZDA, ki pelje svet naravnost v propad. Trenutno obstajata dve svetovni grožnji, ki resno ogrožata človeško

⁵ War crimes and imperial fantasies, oktober 2004, (<http://www.chomsky.info/interviews/200408--.htm>, 29. 10. 2006)

⁶ Social change today, 7.11.2005, (<http://www.chomsky.info/interviews/20051107.htm>, 1. 11. 2006)

vrsto in nista najmanj nedosegljivi. To sta jedrska vojna in okoljevarstvena katastrofa. ZDA silijo tekmovalne države v razvoj lastnih vojaških napadalnih kapacitet, kot recimo v Rusiji, na Kitajskem in zdaj v Iranu. To pa ne pomeni ničesar drugega, kot imeti v pripravljenosti napadalne jedrske izstrelke v vsakem času!⁷

Profesor je prepričan, da je dveh letih je Busheva administracija uspela narediti iz ZDA najbolj nepopularno in celo osovraženo državo na svetu, ki se je vsi bojijo. To je res dosežek! Zagovorniki teorije zarote bi lahko celo sklepali, da ameriška administracija v resnici dela za bin Ladna (Rutar, 2003; 405).

2. 2 ZDA pred 11. septembrom

ZDA niso demokracija in tudi ni bilo nikoli mišljeno, da bi bile, je prepričan Chomsky. V bistvu lahko govorimo o poliarhiji, kjer ima majhen del prebivalstva moč odločanja o gospodarskih vprašanjih, političnem sistemu, kulturi itd. Večina prebivalstva pa je pasivna, pokorna in prepušča demokracijo eliti, ki se sama imenuje »odgovorni možje«.

Chomsky je prepričan, da ZDA skušajo same sebe spremeniti v deželo tretjega sveta. Te države imajo namreč majhen del prebivalstva, ki so ekstremno bogati, varuje pa jih država. Poleg tega obstaja še velikanska množica ostalih ljudi, ki živijo bolj ali manj bedna življenja, tretji del pa predstavljajo prebivalci, ki so preprosto odveč. Teh se je nekako treba znebiti... Socialna politika zadnjega četrto stoletja dela natanko to: spreminja bogate države oz. njihove strukture, kot jih imajo države tretjega sveta. Bogati ljudje tako predstavljajo občestvo, ki živi kot gigantski organizem, podpira pa ga močna država, ki skrbi za to, da javnost prenaša tveganja, medtem ko elite pobirajo smetano (Rutar, 2003; 175).

Chomsky v svoji zadnji knjigi ZDA opiše kot neuspeh. Da je njegova država neuspela (*failed state*), naniza tri glavne razloge:

- nepripravljenost oziroma nesposobnost države, da zaščiti svoje državljane pred nasiljem,
- vztrajanje države, da ni odgovorna pred mednarodnim pravom ali kakršnem koli mednarodnem konsenzu,
- neuspeh države pri vzpostavljanju prave demokracije.

⁷A Tale of Two Quagmires, 9. 1. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20060109.htm>, 1.11.2006)

In nadaljuje, da Busheva administracija nima namena zaščititi ameriške državljanke niti pred terorizmom, jedrsko vojno, kot tudi ne pred ekološkim upostojenjem. Zanimljivo ameriško upoštevanje mednarodnega prava in drugih dogovorov se vidi v ekspanzionistični politiki zadnjih dveh stoletij, ki seveda ni vidna šele v Bushevi doktrini danes, ampak že mnogo pred tem. Prave demokracije pa ne bo vse dotlej, dokler bosta javno mnenje in javna politika tako drugačna. Obe politični stranki (tako demokratska kot republikanska) pa sta si glede veliko bistvenih vprašanj tako blizu, da so volitve vodene tako, da bistvena socialna, zdravstvena in druga vprašanja niti ne pridejo na površje. Privatni kapital in interes nadzirata in vplivata na državo, s tem posredno na volitve ter na politični okvir delovanja.⁸

Samovoljnost ameriških odločitev in ignoranca mednarodnih konsenzov se je jasno videla leta 2004, ko je Mohamed ElBaradei (egiptovski diplomat in generalni direktor Mednarodne agencije za atomsko energijo (*International Atomic Energy Agency*), ki je medvladna organizacija pod pokroviteljstvom Združenih narodov) predlagal mednarodni nadzor proizvodnje jedrskih materialov, katere bi izvajala mednarodna agencija, medtem ko bi države lahko uporabljale obogaten uran za miroljubne namene. ElBaradeijev predlog je bil korak bližje k uresničitvi resolucije Združenih narodov 1993, ki predvideva pogodbo, ki bi omejevala dostop in zmanjšala produkcijo jedrskih materialov, medtem ko bi odločitev, katere države lahko uporabljajo jedrsko energijo, prepustila mednarodni agenciji. O predlogu rešitve mednarodne grožnje – jedrske vojne – se je novembra 2004 glasovalo na skupščini Združenih narodov, kjer je le ena država nasprotovala predlogu, dve pa sta se vzdržali. Proti predlogu so glasovale le ZDA, ki so se tako postavile nasproti 147 državam, ki so predlog podprle, medtem ko sta se Izrael in Velika Britanija opredelitve vzdržala. Odločitev Izraela Chomskega preseneča, saj ponavadi sledi odločitvam ZDA in Velike Britanije. Dejstvo, da je Velika Britanija ob tej priložnosti sicer izrazila strinjanje s predlogom, ki pa ga zaradi dejstva, da deli mednarodno skupnost (147 proti 1!), vseeno ni mogla podpreti, pa kaže, da je otoška politika usmerjena zgolj v ugajanje ameriškemu gospodarju. Chomsky je prepričan, da se o Iranu, ki je predlog brez zadržkov sprejel, v svetu ni veliko govorilo – v ZDA ni bilo namreč o tem napisane niti vrstice. Ker je podobnih primerov v zgodovini mednarodnih odnosov še veliko, ZDA svetu in ameriškemu prebivalstvu jasno kažejo svojo brezbriznost do vprašanja uničenja človeške vrste, ki ga lahko povzroči tako

⁸ On Iraq, Iran and Blair, 19. 6. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20060619.htm>, 4. 11. 2006)

napačna jedrska politika kot ravnodušnost do okoljske problematike. Groženj človeštvu, o katerih obstaja svetovni konsenz, pa je še veliko. In le ena država, ki zavira spremembe.⁹

Chomskyjeva predpostavka, da so ZDA nepripravljene oziroma nesposobne zaščititi svoje državljane pred nasiljem, se morda kaže v dejstvu, da al Kajdina grožnja ni bila neznanka, saj so bila opozorila o možnostih njenega napada ter grožnjah njenih privržencev vse pogostejša in so predvsem od pomladi pa vse do poletja 2001 že močno zaposlovala ameriško administracijo. Čeprav je bila bin Ladnova grožnja ZDA tako že znana, je predsednika Busha vseeno presenetilo poročilo, ki ga je 6. avgusta 2001 našel na svoji mizi. Pa kljub jasni vsebini, ki bi naj ne bila presenečenje, in neposredni teroristični grožnji, ki je grozila Američanom, ZDA niso ukrepale. Zakaj? Predsednikov odgovor pred komisijo je bil jasen: »Če bi mi kdorkoli od svetovalcev namignil, da so teroristične celice že prisotne v ZDA, bi ukrepali. Ampak se to ni nikoli zgodilo.«¹⁰

Odbor vodij (*The Principals Committee*)¹¹ se je sestel četrtega septembra 2001, da bi prvič razpravljal o al Kajdi. Svetovalec za terorizem Richard Clarke je izrazil začudenje, da ZDA dopuščajo obstoj njenih baz, v katerih se mnogo pripadnikov uri za pobjo Američanov in ob enem ne napadejo Afganistana. Svetovalka za nacionalno varnost Condoleezza Rice je v poročilo sestanka zapisala kratkoročne naloge, ki jih odbor nalaga Centralni obveščevalni agenciji in Ministrstvu za obrambo, predsedniku Bushu pa kasneje poročala, da so se člani odbora strinjali, da bi priprava strategije glede ukrepanja zoper al Kajdo trajala tri leta ali celo dlje (prav tam).

⁹ A view from the west, junij 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/200606--.htm>, 4. 11. 2006)

¹⁰ 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 12. 11. 2006)

¹¹ Odbor vodij je podtelo Odbora za nacionalno varnost in je namenjen medresorskemu usklajevanju politik na področju nacionalne varnosti. V takšni sestavi od leta 1989. Sestavljajo ga svetovalec za nacionalno varnost, ki mu tudi predseduje, zunanji, finančni in obrambni minister ter vodja kabineta predsednika. Po potrebi so lahko vključeni direktor Centralne obveščevalne agencije, načelnik generalštaba, pravosodni minister in vodja službe za proračun - glede na potrebe po njihovih strokovnih mnenjih (National Security Presidential Directives, 13. 2. 2001, <http://www.fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd-1.htm>, 21. 11. 2006)

2. 3 11. september

Teroristične akcije so se začele s trčenjem dveh letal v 411 metrov visoka stolpa World Trade centra v New Yorku. V torek, 11. septembra 2001, ob 8.42 po lokalnem času je v severni stolp trčilo letalo boeing 757 družbe American Airlines z 81 potniki in 11 člani posadke, 18 minut kasneje pa v drugi, južni nebotičnik še boeing 767, ki naj bi pripadal družbi United Airlines in je prevažal 65 ljudi. Obe letali sta bili na poti v Los Angeles. Približno uro po trčenju letala se je zrušil južni stolp, nekaj minut za tem pa se je zrušil tudi severni stolp.

Točnih podatkov o žrtvah takoj po napadih ni bilo, vedelo pa se je, da naj bi med reševanjem umrlo več kot 300 gasilcev, medtem ko so 78 policistov pogrešali. Po podatkih televizije CNN se je število žrtev v Pentagonu takrat gibalo okoli 800, vendar so oblasti v New Yorku že takrat domnevale, da je smrtnih žrtev več tisoč.

Župan New Yorka Giuliani je na novinarski konferenci dejal, da so bolnišnice do poznega popoldneva sprejele 600 žrtev, med njimi 150 v kritičnem stanju. Mesto je bilo praktično zaprto, obratovale so le nujne službe, kot so gasilci, policija in bolnišnice, ki so pozivale ljudi, naj darujejo kri za množico poškodovanih. Vrste darovalcev so se vile okoli bolnišnic, darovalci v vrstah pa so čakali tudi po 4 ure. Washingtonski župan Anthony Williams pa je razglasil izredne razmere tudi v ameriški prestolnici.

Letalo United Airlinesa, ki je bilo na poti iz Newarka v New Jersey proti San Franciscu pa je ob 10.29 strmoglavilo blizu Somerseta v Pennsylvaniji. Na krovu boeinga 757 je bilo 45 ljudi, letalo pa naj bi bilo sicer preusmerjeno proti Camp Davidu v državi Maryland.

Prišlo je tudi do napada na Pentagon, kjer je okoli 9.35 strmoglavilo letalo, kar je, po poročanjih očitvidcev, povzročilo veliko eksplozijo, ki je sprožila požar. Letalo, ki je strmoglavilo v bližini pristajališča za helikopterje, je povzročila tako močno eksplozijo, da jo je vrglo na tla. V stavbi se je zadrževal tudi ameriški obrambni minister Donald Rumsfeld. Letalo, ki je poletelo z washingtonskega letališča, je imelo na krovu 58 potnikov in 6 članov posadke.

Po poročilu Komisije enajstega septembra so ZDA doživele najhujši napad v ameriški zgodovini, saj je življenje enajstega septembra izgubilo 2973 ljudi, medtem kot je bilo 403 članov različnih reševalnih enot, ki so žrtvovali svoja življenja.

2. 4 Prvi odzivi v ZDA in svetu

Teroristi z ugrabljenimi letali so 11. septembra napadli več ciljev v ZDA, med njimi newyorški WTC in stavbo Pentagona. Ameriški obveščevalci so bili takoj prepričani, da je za napad kriv Osama Bin Laden. Chomsky (2001: 11) je v enem prvih intervjujev razlagal, da kljub temu, da so grozljiva dejanja enajstega septembra nekaj novega v mednarodnih odnosih, te unikatnosti ne gre iskati v značilnostih in moči terorističnih dejanj, temveč v tarči. Po letu 1814, ko so Angleži požgali Washington, je to prvi dogodek v ameriški zgodovini, da je bilo napadeno ameriško ozemlje oziroma še več - prvič, da Ameriki grozi napad od zunaj.

Kljub jasnim grožnjam in ameriškim vsestranskim dejavnostim, ki bi naj pravočasno odkrile storilce in jih ustavile, so po mnenju komisije napadi enajstega septembra padli v praznino, ki je nastala med domačimi in tujimi grožnjami. Medtem ko so tuje obveščevalne agencije nadzirale možne grožnje ZDA na tujem, so domače agencije iskale in čakale prve dokaze prisotnosti terorističnih celic znotraj ZDA. Nihče pa ni bil pozoren na zunanjo nevarnost, ki bi grozila domačim tarčam. Iskana celica je bila namreč tuja, ki se je pripojila v ZDA.¹²

Ameriški predsednik George Bush je v nagovoru Američanom izrazil obžalovanje nad smrtjo "tisočev ljudi" v terorističnih napadih v ZDA. Napovedal je odločen ameriški odgovor proti tistim, ki "stojijo za tem zlim dejanjem" in proti državam, ki jim nudijo zatočišče. Obljubil je še, da bodo našli odgovorne za napade in jih privedli na zatožno klop. Vsem žrtvam in njihovim bližnjim je ameriški predsednik tudi izrazil sožalje. Bush je v svojem drugem nagovoru narodu, ki ga je imel v Ovalni pisarni v Beli hiši, poudaril, da "teroristični napadi sicer lahko pretresejo temelje naših najvišjih poslopij, ne morejo pa načeti temeljev Amerike". Močno podporo predsedniku Bushu je izrazil tudi nekdanji predsednik Bill Clinton, ki je Američane pozval naj podprejo ukrepe, ki jih bo Bush zagotovo sprejel.

Zahodni intelektualci kot »globlje razloge« za napad radi vidijo v sovraštvu zahodnih vrednot in v gospodarskem napredku, kar je po Chomskyjevem mnenju le zelo primeren način izogniti se vprašanju resničnega vzroka napada - tako tistega leta 1993, kot 11. septembra 2001. Profesor je prepričan, da vzrokov napada ni moč najti v globalizaciji, gospodarskemu imperializmu ali v kulturnih vrednotah, kar Bin Ladnu (in

¹² 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 12. 11. 2006)

njegovim somišljenikom leta 1993) sploh ni pomembno – kot tudi ni zaskrbljen zaradi dejstva, da je njegova krutost skozi leta povzročila islamskemu prebivalstvu veliko gorja (Chomsky, 2002: 77).

Chomsky opozori na premožne muslimane (*moneyed Muslims*), kot so na primer bančniki, strokovnjaki, poslovneži in proameriško usmerjeni ljudje, ki sicer podpirajo splošne ameriške politike, ki jih izvajajo po vsem svetu (*corporate globalization*), so pa po drugi strani zelo kritični do ameriške politike na Bližnjem Vzhodu. ZDA obtožujejo krutega in nasilnega režima, nasprotovanja demokratičnim težnjam in oviranja neodvisnega gospodarskega razvoja v regiji. Še posebej pa ZDA zamerijo dvojno politiko, ki jo vidijo v dejstvu, da ZDA na eni strani s pomočjo Velike Britanije že deset let pobijajo iraško civilno prebivalstvo in s tem krepijo Sadama Husseina, po drugi strani pa so glavna izraelska podpora pri okupaciji palestinskih ozemelj že 35 let.¹³

Chomsky si kmalu po napadih zastavi nekaj ključnih vprašanj:

1. Kdo je odgovoren?
 2. Kaj so razlogi?
 3. Kakšna je primerna reakcija?
 4. Kakšne so dolgoročne posledice?
1. Kot je bilo pričakovati, so krivci za napad Bin Laden in njegova Al Kajda. Nihče ne ve več o njih kot CIA, ki je skupaj z ameriškimi zaveznicami novačila radikalne islamiste in jih organizirala v vojaško-teroristično silo. Kljub temu, da je bila po enajstem septembru izvedena najizčrpnjša mednarodna raziskava v ameriški zgodovini, je bilo dokaze težko najti. Osem mesecev po napadih je direktor FBI Robert Mueller v poročanju pred kongresom lahko dejal le, da verjamejo, da je bila zarota zasnovana v Afganistanu, toda načrtovana in izpopolnjena nekje drugje. To je pokazatelj, kako težko bo nasprotovati terorističnim dejanjem, ko bodo ta prizadela bogate in vplivne države v prihodnosti. Kakorkoli že, kljub skromnim dokazom je predpostavka o odgovornosti najverjetneje pravilna.
 2. Pred 45 leti je ameriški predsednik Eisenhower s svojo administracijo razpravljal o sovraštvu do Američanov (*campaign of hatred against us*) v arabskem svetu, ki pa naj ne bi izhajal iz vlad, ampak iz prebivalstva. Svet za nacionalno varnost je odgovoril, da je osnovni vzrok v dejstvu, da ZDA

¹³ Chomsky Compendium Interview from Greek, Spanish and French Press, 2006, *Chomsky.Info*, (<http://www.zmag.org/chomskygsf.htm>, 18. 10. 2006).

podpirajo podkupljene in nasilne vlade, kar onemogoča demokracijo in razvoj. To pa ameriška vlada seveda počne zaradi varovanja naftnih interesov na Bližnjem Vzhodu.

3. Najprimernejša reakcija bi morala zadovoljiti vsaj najosnovnejšim moralnim merilom: če je akcija primerna za ostale, je tudi za nas in če je akcija napačna za druge, je napačna tudi za nas. Tisti, ki zavračajo takšna pravila, preprosto sporočajo, da so dejanja upravičena z močjo in jih lahko zaradi tega izločimo iz vsakršne debate o primernosti akcije. Podobni dvomi se pojavijo v Bushevi doktrini, kjer najdemo pravico do prvega napada (*preemptive strike*) na predvidene nevarnosti. Kljub temu, da ta doktrina ni nova, saj sta jo uporabili že tako Reaganova kot Clintonova administracija, je Bushevo sporočilo jasno: ZDA bodo izkoristile to pravico za napad na Irak, kar pa seveda ne pomeni, da bi ta pravica opravičevala tudi iraški napad na ZDA.
4. Dolgoročno bodo tudi ostale države sledile Bushevi doktrini in bodo napade enajstega septembra izkoristile kot priložnost oblikovanja ali izvajanja svojih krutih in nasilnih programov. Rusija se je v pričakovanju podpore za njene krutosti v Čečeniji že pridružila Koaliciji proti terorizmu, ter s tem dejanjem svoj namen tudi dosegla. Kitajska se je pridružila koaliciji iz podobnih razlogov. Turčija je bila prva država, ki je ZDA ponudila svoje vojake v podporo vojni proti terorizmu, kar je pomenilo zahvalo za ameriško podporo pri zatiranju Kurdov. Izrael je spoznal, da bi z ameriško pomočjo še lažje uničil Palestine... Busheva administracija tako začenja novo obdobje vojne proti terorizmu (ki v veliki meri sledi Reaganovi strategiji izpred dvajset let), katere namen je okrepitev že zdaj prevladujoče svetovne vojaške prednosti ZDA in uvedba novih metod, ki bodo tudi v prihodnosti zagotavljale svetovno prevlado (Chomsky, 2001: 120-127).

2. 5 Kdo so Talibani in kaj je al Kajda?

Poročilo Komisije enajstega septembra navaja, da je bilo dvanajst od skupaj trinajstih napadalcev iz Savdske Arabije, medtem ko je bil eden izmed njih iz Združenih Arabskih Emiratov in je imel med ostalimi tudi posebno vlogo. Ko so savdske oblasti poizvedovale o njihovih podatkih med sorodniki, so ugotovile, da so bili napadalci zelo različno izobraženi in so izhajali iz različnih socialnih okolij. Vsi so bili stari med 20 in

28 let, večinoma nezaposleni z največ srednješolsko izobrazbo ter neporočeni. Štirje so živeli v treh mestih, ki se nahajajo v nerazviti in odmaknjeni regiji Savdske Arabije in so bili tako člani istega plemenskega združenja. Nihče ni bil univerzitetno izobražen. Po poročanju njihovih družinskih članov in vzorcih potovanja je mogoče sklepati, da so med seboj poznali kvečjemu od jeseni leta 1999. Druga peterica je živela na revnem jugozahodnem delu Savdske Arabije. Vsi so se univerzitetno šolali. Ostali trije so bili iz različnih predelov države in se najverjetneje poznali leto ali dve pred terorističnimi napadi. Zakaj so bili napadalci iz Savdske Arabije, komisija nima odgovora. Po eni strani obstaja možnost, da je al Kajda s tem želela opozoriti Savdsko Arabijo na odnos z ZDA, ali pa je razlog čisto tehničen, saj je večina tistih (70 odstotkov), ki se trenirajo v bazah al Kajde, prav Savdijcev in je zaradi tega prišlo do njihove večinske zastopanosti v napadih. Večina savdijskih napadalcev je vzpostavila kontakt z voditelji dve ali tri leta pred napadi, ko so večinoma tudi prekinili stike z družinami. Starši svojih sinov večinoma niso videli kot verske fanatične privrženice, saj jim vera ni bila tako zelo blizu in so na primer (v nasprotju z islamskih zakonom) tudi pili alkohol. Pri nekaterih so se vedenjske spremembe pojavile ravno pred izginotjem (prav tam).

Ladika (2003: 122) ugotavlja, da Mohamed Omar, ki je (po sovjetskem vdoru rdeče armade v Afganistan leta 1979) v okolici Kandaharja ustanovil gverilsko skupino za boj proti sovjetski armadi, ni bil zadovoljen z razmerami v državi, saj so Afganistan pretresali plemenski boji za oblast. S somišljeniki je sestavil vojsko in v njo kmalu pritegnil predvsem radikalne islamske študente, ki so se v pakistanskih verskih šolah, medresah, navzeli najbolj skrajnih razlag islama. Omar je svoje gibanje poimenoval talibani (študenti) in v dveh letih s privrženici prevzel nadzor skoraj nad celotnim Afganistanom. Septembra 1996 so talibani osvojili glavno mesto Kabul. Afganistanci so bili naveličani plemenskih bojev in brezvladja v državi, zato so talibane sprva z veseljem sprejeli, saj so ti vpeljali red in oživili gospodarstvo. A so bili talibani najbolj skrajni islamisti, njihov cilj pa je bil vpeljati kar se da čisto islamsko državo. Kmalu so prepovedali televizijo, radio, kinematografe. Da bi izkoreninili kriminal, so pripravili javne usmrtitve in amputacije. Zaradi poniževalnega odnosa do žensk (deklice niso smele v šolo, ženske niso smele v službo, zanikana jim je bila osnovna zdravstvena oskrba) pa so hitro prišli v konflikt z mednarodno skupnostjo in izgubili naklonjenost večine prebivalstva (Miholović, Pudgar: 2001)

Al Kajda (v prevodu *temelj, oporišče*) je teroristična organizacija, ki je nastala iz mudžahidskih uporniških gibanj (arabsko *Maktab al-Khadamat*), ki so se upirala

sovjetski okupaciji Afganistana v osemdesetih. Njena ustanovitelj, Osama bin Laden in Abdullah Yusuf Azzam sta privrženca trenirala s finančno pomočjo celotnega Bližnjega vzhoda, oziroma natančneje, kot razlaga Chomsky, so ZDA s pomočjo Egipta, Pakistana, Francije, Savdske Arabije in Izraela ustvarile ogromno plačano vojsko, ki je štela kakšnih sto tisoč vojakov, ki so jih imenovali islamski fundamentalisti (Rutar, 2003: 349). Chomsky spomni, da je ta gibanja podpirala in trenirala že Reaganova administracija v osemdesetih letih, katere namen pa ni bila obramba Afganistana, temveč napad Rusije. Tako so mudžahidini izvajali teroristična dejanja znotraj Sovjetske zveze in prenehali takoj, ko je Sovjetska zveza zapustila Afganistan. Dejanja so bila le odsev njihovega prepričanja: zaščita muslimanskih dežel pred »neverniki«. In prav iz teh mudžahidskih gibanj je kasneje nastala Al Kajda (Chomsky, 2005: 107-108).

Na vadiščih je bila tako kmalu množica prostovoljcev z vsega sveta, najmanj iz Afganistana. Ker je Afganistan pomenil eno zadnjih velikih bitk med velesilama, so ZDA podprle stran, ki se je bojevala za odhod sovjetskih enot iz Afganistana. Bin Ladinova vojska in ameriška obveščevalna agencija CIA sta se hitro zbližali. CIA je za sedem glavnih skupin mudžahidov namenila 500 milijonov dolarjev letno – za najbolj sofisticirano orožje in urjenje. ZDA so jim poslale tudi raketomete *stinger*, ki so pozneje Američane preganjali med protiteroristično operacijo v Afganistanu leta 2001.¹⁴

Mudžahidska gibanja so poleg izbojevanje svete vojne zoper Ruse leta 1989, leta 1981 ubili še egiptovskega predsednika Sadata, leta 1983 so morda pripadniki istih skupin pogнали Američane iz Libanona. Leta 1990 so se obrnili zoper Američane, ki so se naselili v Savdski Arabiji. Leta 1997 so ubili šestdeset turistov v Egiptu,... našteva Chomsky (Rutar, 2003: 349).

Po zmagi v Afganistanu se je bin Laden kot junak vrnil v Savdsko Arabijo in savdski vladarski hiši ponudil svoje enote za zaščito pred iraško vojsko. Kraljeva družina je njegovo ponudbo zavrnila in za zaščito zaprosila ZDA, kar je bil velik udarec za bin Ladinov ponos. Z namestitvijo ameriških enot v Savdski Arabiji, ki ima največje zaloge nafte na svetu, so Američani dosegli svoj dolgoletni cilj. Po koncu vojne so v regiji, sicer v manjšem številu, tudi ostali, a je njihov strateški uspeh v arabskem svetu povzročil pravi izbruh protiameriških strasti. Navzočnost nemuslimanov - še posebej ameriške vojske - na ozemljih, kjer je prerok Mohamed v 7. stoletju utemeljil islam, je

¹⁴The Institute for Counter-Terrorism, *ict.org*, (www.ict.org.il/inter_ter/orgdet.cfm?orgid=74, 15. 9. 2006)

zelo okrepila sovraštvo do največje zahodne sile, povzema Ladika (Orbach 2001; Šterbenc 2001: 22).

Chomsky navaja dva glavna razloga, ki sta Osamo bin Ladna okoli leta 1991 postavila na protiameriško stran:

- ZDA in Savdska Arabija Osami bin Ladnu nista dovolili izvajati džihad proti režimu Saddama Husseina v času prve zlivske vojne,
- ZDA je imela oporišča v Savdski Arabiji, blizu dveh najsvetejših islamskih mest (Chomsky, 2005: 109-110).

Leta 1998¹⁵ je bin Laden izdal Deklaracijo Svetovne islamistične fronte za sveto vojno proti Judom in križarjem, kjer pravi, da Američani že sedem let zasedajo islamsko deželo in najbolj sveto ozemlje (Arabski polotok) ter pomagajo judovski državi pri pobijanju muslimanov. Zato je obsodba jasna: »Dolžnost vsakega muslimana je pobijanje Američanov in njihovih zaveznikov«, ker namreč: »Vsi ti zločini in grehi, ki so jih storili Američani, so vojna napoved Alahu in muslimanom«.¹⁶

Po Chomskyjevem mnenju bi morali bin Ladnovo zgodbo, ki jo pripoveduje že dvajset let, resno pretehtati. S svojimi sobojevniki pravi takole: naše glavne tarče so podkupljeni brutalni režimi na Bližnjem vzhodu, ki niso resnično islamski. Zato hočemo braniti pravice muslimanov pred neverniki in sicer povsod po svetu. Prav zaradi tega se bojujemo v Čečeniji, Bosni, severni Afriki, zahodni Kitajski, Kašmirju, na Filipinih... Proti ZDA pa smo se obrnili pred desetimi leti, ko so Američani vzpostavili stalne vojaške baze v Savdski Arabiji. To smo razumeli kot okupacijo, ki so jo nekoč izvedli Rusi v Afganistanu, proti čemur pa smo se že bojevali (Rutar, 2003: 344).

Kljub temu, da je Bin Ladnov namen jasen, pa je Chomsky manj prepričan v njegovo dejansko zmožnost načrtovanja operacij iz jame – brez radia in telefona - nekje v Afganistanu. Verjame v obstoj Bin Ladnovega omrežja, ki je zelo decentralizirano, nehierarhične strukture, z zelo omejeno komunikacijo med člani. Omrežja sledijo načelu odpora brez vodstva (*leaderless resistance*), kar pomeni, da obstajajo majhne skupine, ki gredo v akcijo (za katero obstaja nekakšna utemeljena predpostavka), medtem ko se o

¹⁵ Resnejše raziskave so pokazale, da sta bila Al Kajda in Bin Laden skoraj neznana vse do leta 1998, ko so ZDA (v času Clintonovega predsedovanja) napadle Sudan in Afganistan. Ti napadi so povzročili velik porast materialne in finančne podpore Al Kajdi, naredili Bin Ladna za osrednjo osebnost med muslimani v svetu ter povezali Bin Ladna in Talibane, ki so bili prej sovražniki (Chomsky, 2004: 38). Avgusta 1998 je Osama bin Laden s somišljeniki izvedel bombni napad na ameriški veleposlaništvi v Keniji in Tanzaniji. Čeprav je Clintonova administracija želela pregnati bin Ladna iz Afganistana, ga uloviti ali celo ubiti, so bile akcije širom sveta bolj ali manj neuspešne, saj je vodstvo Bin Ladnove organizacije ostalo nedotaknjeno.

¹⁶ (www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm, 15. 8. 2006).

tem ne pogovarjajo z nikomer. Ker je Bin Laden tako le nekakšen idejni vodja, Chomsky celo dopušča možnost, da kljub odobritvi resnično ni vedel za septembrsko operacijo. ZDA bi tako ob morebitni usmrtitvi Bin Ladna dosegle le eno: Bin Laden bi postal mučenik, čigar beseda bi s pomočjo kaset še vedno krožila med ljudmi. Njegova simbolična moč pa je že danes močnejša od dejanske.¹⁷

Napadi, pripisani teroristični mreži Al Kajda po letu 2001 so naslednji:

- 11. april 2002 (Džerba, Tunizija) Tovornjak cisterna, napolnjen z zemeljskim plinom, se prebije mimo varnostnih ovir in eksplodira pred znamenito sinagogo na tunizijskem otoku Džerba, ki si jo ogleduje skupina tujih turistov. V napadu umre 14 Nemcev, šest Tunizijcev in Francoz; več kot 30 ljudi je ranjenih.
- 6. oktober 2002 (Adenski zaliv) V tanker Limburg, ki pluje pod francosko zastavo, se pred jemensko obalo v Adenskem zalivu zaleti ribiški čoln, napolnjen z eksplozivom. Umre bolgarski mornar, dvanajst članov posadke je ranjenih. V morje steče 90.000 sodov nafte. Oblasti domnevajo, da so za napadom ljudje, ki so organizirali podoben napad na ameriški rušilec Cole dve leti prej.
- 12. oktober 2002 (Bali, Indonezija) Napad samomorilca v priljubljenem lokalu v letoviškem mestu Kuta na že tako prepolno ulico prežene množico turistov. Le nekaj trenutkov pozneje pred bližnjim nočnim klubom raznese avtomobil bombo. V napadu umre 202 človeka, več kot 200 je ranjenih. Med žrtvami je največ tujih turistov, prevladujejo avstralski državljani. Oblasti za napad okrivijo z Al Kajdo povezano indonezijsko teroristično skupino Džamaja Islamija.
- 17. oktober 2002 (Zamboanga, Filipini) Eksploziji dveh bomb v glavni nakupovalni četrti mesa Zamboanga na južnofilipinskem otoku Mindanao zahtevata šest življenj, približno 150 ljudi je ranjenih. Policija še pravi čas deaktivira še sedem bomb. Oblasti odgovornost za napad pripišejo z Al Kajdo povezani filipinski teroristični skupini Abu Sajaf.

¹⁷ Noam Chomsky Composite Interview 3, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.zmag.org/chomint3.htm>, 18. 10. 2006).

- 28. november 2002 (Mombasa, Kenija) V samomorilskem napadu z avtomobilom bombo na hotel Paradise izraelskega lastnika umre 13 ljudi (trije Izraelci in deset Kenijcev), 80 je ranjenih. Dvajset minut pred napadom na hotel dve protiletalski raketi za las zgrešita potniško letalo izraelske družbe Arkia, ki je vzletelo z bližnjega letališča. Na krovu letala, ki nepoškodovano pristane v Tel Avivu, je 271 potnikov in člano posadke.
- 12. maj 2003 (Riad, Savdska Arabija) Tri skupine skrajnežev napadejo tri zastražene stanovanjske komplekse, v katerih živijo predvsem zgodni delavci. Poleg devetih napadalcev umre še 26 ljudi, med njimi devet Američanov in sedem Saudijcev; približno 200 ljudi je ranjenih. Napadalci uporabijo avtomobile bombe in lahko strelno orožje.
- 13. maj 2003 (Casablanca, Maroko) V seriji samomorilskih napadov poleg dvanajstih napadalcev umre 33 civilistov, več kot sto je ranjenih. Vsi napadalci in večina žrtev so maroški državljani, ubitih je tudi osem Evropejcev. Največ žrtev zahteva napad na špansko restavracijo, med drugimi tarčami so hotel, italijanska restavracija, židovski center in belgijski konzulat. Policija pravočasno odkrije in aretira še dva napadalca.
- 5. avgust 2003 (Džakarta, Indonezija) V samomorilskem napadu z avtomobilom bombo na hotel Marriott, kjer pogosto prenočujejo zahodni poslovneži in turisti, umre 12 ljudi (večina Indonezijcev), 150 je ranjenih. Oblasti odgovornost pripišejo skupini Džamaja Islamija.
- 7. in 19. avgust 2003 (Bagdad, Irak) V napad z avtomobilo bombo na jordansko veleposlaništvo je ubitih 11 ljudi, 50 je ranjenih. Dvanajst dni pozneje eksplozija tovornjaka z eksplozivom uniči sedež Organizacije združenih narodov. V napadu umre 22 ljudi, tudi posebni predstavnik OZN za Irak Sergio Vieira de Mello; več kot sto ljudi je ranjenih. Po nekaterih ocenah sta to prva večja napada porajajoče se Al Kajde v Iraku, kijo vodi zlogasni jordanski skrajnež Abu Musab al Zarkavi.
- 9. november 2003 (Riad, Savdska Arabija) Eksplozija avtomobila bombe stresa stanovanjsko naselje saudske prestolnice, v katerem živijo predvsem tuji delavci iz muslimanskih držav. V napadu umre 18

ljudi, 122 je ranjenih. Večina žrtev so muslimani, zato Al Kajda izgubi nekaj podpore v islamskem svetu.

- 15. in 20. november 2003 (Istambul, Turčija) Tarči prvega vala napada sta sinagogi v Istambulu, pred katerima raznese tovornjaka z eksplozivom. Poleg samomorilskih napadalcev umre 27 ljudi, več kot 300 je ranjenih. Pet dni pozneje raznese še dva tovornjaka bombi, tarči sta sedež britanske banke HSBC in britanski konzulat. Umre 30 ljudi, več kot 400 je ranjenih. Med žrtvami je tudi britanski generalni konzul Roger Short. Drugi napad časovno sovpadе z obiskom ameriškega predsednika Georgea Busha v Britaniji.
- 11. marec 2004 (Madrid, Španija) Med jutranjo gnečo na štirih primestnih vlakih v roku treh minut raznese deset v nahrbtnikih skritih bomb, ki jih napadalci aktivirajo z mobilnim telefonom. Eksplozije odjeknejo, ko so vlaki na postajah ali v njihovi neposredni bližini, kar poveča število žrtev. V napadu umre 191 ljudi, več kot 1700 je ranjenih. Po mnenju analitikov napad tri dni pozneje usodno vpliva na razplet parlamentarnih volitev.
- 21. april 2004 (Riad, Savdska Arabija) Samomorilski napadalec sproži avtomobil bombo pred vhodom stavbe, v kateri sta poveljstvi prometne policije in reševalnih služb saudskega notranjega ministrstva. Poleg napadalca umrejo tudi štirje ljudje, 148 je ranjenih. Odgovornost za napad prevzame malo znana skupina Brigade al Haramajn, ki poudari zapriseženost ciljem teroristične mreže Al Kajda.
- 29. maj 2004 (Hobar, Savdska Arabija) Štirje oboroženi skrajneži napadejo stanovanjski kompleks za tuje delavce v mestu Hobar na vzhodu države in zajamejo več kot 60 talcev. Naslednji dan savdske varnostne sile vdrejo v poslopje. Ugrabitelji ubijejo 22 talcev, med njimi 19 tujcev (nekaterim prerežejo vratove). Pripadniki posebnih enot ranijo in aretirajo le enega napadalca, drugim trem se posreči pobegniti kljub navzočnosti več sto vojakov, policistov in novinarjev v neposredni bližini prizorišča napada.
- 9. september 2004 (Džakarta, Indonezija) Pred avstralskim veleposlaništvom raznese avtomobil bombo. Umre 11 ljudi, več kot 140 je ranjenih. Eksplozija uniči pročelja veleposlaništva in okoliških stavb

ter rani veliko zaposlenih. Med smrtnimi žrtvami ni avstralskih državljanov. Oblasti odgovornost za napad pripišejo skupini Džamaja Islamija.

- 7. oktober 2004 (Taba in Ras al Šitan, Egipt) Zaradi eksplozije avtomobila bombe se zruši del hotela Hilton v letovišču Taba na egiptovski obali Rdečega morja. Kmalu zatem v 40 kilometrov oddaljenem kampu eksplodirata manjši bombi. V napadih umre 34 ljudi, 105 je ranjenih. Med smrtnimi žrtvami je največ izraelskih turistov.
- 7. julij 2005 (London, Britanija) Štirje samomorilski napadalci aktivirajo smrtnonosni tovor na treh vlakih podzemne železnice in avtobusu mestnega prometa. Poleg napadalcev – vsi so britanski državljani – umre 52 ljudi, najmanj 700 je ranjenih. Natanko dva tedna pozneje sledi poskus podobnega napada, ki pa se izjalovi zaradi napake pri sestavi bomb. Nesojeni napadalci pobegnejo, a jih pozneje aretirajo.
- 23. julij 2005 (Šarm el Šejk, Egipt) V treh samomorilskih napadih v letovišču Šarm el Šejk na jugu Sinajskega polotoka umre 88 ljudi, približno 150 je ranjenih. Po ugotovitvah preiskave le avto bomba, ki se zaleti v hotel Gazala Gardens, doseže predvideno tarčo. Druga dva napadalca se zaradi strogih varnostnih ukrepov menda razstrelita predčasno. Med smrtnimi žrtvami je več kot dvajset tujih turistov.
- 1. oktober 2005 (Bali, Indonezija) V skoraj sočasnem napadu treh samomorilcev umre 20 ljudi, 129 je ranjenih. Dva napadalca se razstrelita v priljubljenih restavracijah v vasici Džimbaran, eden pa v središču letovišča Kuta. Večina žrtev so Indonezijci, nekaj pa je tudi tujih turistov, ki so bili po domnevah policije glavna tarča napada. Oblasti so za napad okrivile skupino Džamaja Islamija.
- 9. november 2005 (Aman, Jordanija) Samomorilski napadalci se razstrelijo v hotelih Grand Hyatt, Radison SAS in Days Inn, kjer pogosto bivajo zahodni diplomati in pogodbeni delavci na poti v Irak ali iz njega. Ubitih je 60 ljudi, 115 je ranjenih. Med žrtvami je največ jordanskih državljanov, tudi udeležencev poročnega slavlja v enem izmed hotelov, zato napad sproži ogorčen odziv javnosti. Odgovornost

prevzame Al Kajda v Iraku, oblasti pa aretirajo nesojeno samomorilsko napadalko.

- 24. april 2006 (Dahab, Egipt) Eksplozije treh bomb v priljubljenem egiptovskem letovišču Dahab na obali Rdečega morja zahtevajo življenja 23 ljudi, med njimi štirih tujcev; približno 80 ljudi je ranjenih. Tarče napada so tržnica, restavracija in kavarn, kamor pogosto zahajajo turisti. Preiskovalci domnevajo, da so eksplozije delo samomorilskih napadalcev. Napadi, pripisani teroristični mreži Al Kajda (Delo, 11. septembra 2006).

3. AMERIŠKA POLITIKA PO 11. SEPTEMBRU

3. 1 Napoved vojne proti terorizmu (*War on Terrorism*)

Chomsky: »Nekaj nam more biti popolnoma jasno: **vojna proti terorizmu**¹⁸ je **logično nemogoča**. Prvič zato, ker je vojna temeljni način, s pomočjo katerega se perpetuira terorizem, drugič pa zato, ker so ZDA vodilna teroristična država sveta¹⁹. Poleg tega se moramo zavedati, da je lekcija, ki jo ZDA trenutno dajejo svetu, zelo nevarna. Napadle bodo Irak, za katerega se zdi, da ni nobenih dokazov, da ima orožje za množično uničevanje. Ko je pa Severna Koreja izjavila, da bo razvijala nuklearno orožje, je George Bush dejal, da je to diplomatsko vprašanje. Kaj naj si svet misli o tem? Misli si lahko tole: če nimamo orožja za množično uničevanje, nas bodo ZDA napadle, če ga pa imamo, tega ne bodo tvegale« (Rutar, 2003: 336).

In nadaljuje (Chomsky 2001: 33), da želi ameriška vlada le izkoristiti dano priložnost za izvajanje in uresničevanje svojih ciljev: za militarizacijo (vzpostavljanje stalnih vojaških baz v osrednji Aziji, ki se bodo pridružile vojaškim bazam, ki jih Američani že imajo na Pacifiku, na Bližnjem vzhodu, v Latinski Ameriki), vključujoč takoimenovani »raketni ščit«, kar je le drugo ime za militarizacijo vesolja; za krčenje socialnih programov, preusmerjanje pozornosti s krutih posledic korporativne »globalizacije«, zanemarjanje okoljske problematike, omejevanje zdravstvenega zavarovanja in tako naprej; za zakonsko utemeljitev ukrepov, ki bodo krepili priliv bogastva k ozkemu sloju ljudi (na primer ukinitve davkov za velike korporacije) in ukrepov, ki bodo pripomogli k drobljenju kritične mase in onemogočanju učinkovitih javnih razprav in protestov.

ZDA so se uradno zavezale doktrini »vojne nizke intenzitete«. To je uradna doktrina. Če preberete standardne definicije »vojskovanja nizke intenzitete« in jih nato primerjate z uradnimi pojasnili terorizma v vojaških priročnikih ali zakonih ZDA, lahko odkrijete neverjetno skladnost. Terorizem je uporaba sredstev nasilja, uperjenega proti civilnemu prebivalstvu z namenom doseganja političnih, verskih in drugih ciljev.

¹⁸ »Vojna proti terorizmu« ni nova. Reaganova administracija je pred dvajsetimi leti s prihodom na oblast razglasila »mednarodni terorizem« (ki naj bi ga v svetovnem merilu podpirala Sovjetska zveza) za največjo nevarnost ZDA, ki naj bi, kakor tudi njene zaveznice, postala glavna tarča terorizma. (Chomsky, 2001: 68).

¹⁹ ZDA so edina država, ki jo je Mednarodno sodišče obsodilo mednarodnega terorizma (zaradi teroristične vojne zoper Nikaragvo) in ki je zavrnila resolucijo Varnostnega sveta, ki vse države poziva k spoštovanju mednarodnega prava (Chomsky, 2001: 44).

Sem sodi tudi napad na Svetovni trgovinski center, kot posebno grozljivo teroristično dejanje. Terorizem ni, kot se pogosto navaja, »orožje šibkih« (Chomsky, 2001: 57).

Teroristi se smatrajo za avantgardo. Poskušajo mobilizirati ljudi, ki jih morda celo ne marajo - v bistvu jih sovražijo in se jih bojijo. Vseeno pa ljudje spoznajo vzrok njihovega početja in se zato pustijo mobilizirati. Saj jim s tem, ko počnejo tisto, kar teroristi želijo, v bistvu pomagajo. Z našimi nasilnimi dejanji tako dokazujemo, da je tisto, kar počnejo teroristi, v bistvu prav in opravičeno ter jim tako le pomagamo pri pridobivanju podpore, novačenju novih somišljenikov. Lahko pa zmanjšamo teroristično grožnjo tako, da prisluhnemo krivicam tiste množice ljudi, ki jih teroristi poskušajo mobilizirati. Zamere ljudi so povsem legitimne in bi zato morale biti obravnavane povsem neodvisno od terorizma kot takšnega.²⁰

3. 2 Napad na Afganistan

Kakor preganjamo teroriste v Afganistanu, tako bomo nadaljevali s sodelovanjem z mednarodnimi organizacijami, kot je Organizacija združenih narodov, z nevladnimi organizacijami in drugimi državami, da bomo skupaj zagotovili humanitarno, politično, gospodarsko in varnostno pomoč, ki je potrebna za obnovo Afganistana – da ta ne bo nikoli več zlorabil svojega prebivalstva, grozil sosedom in dajal zavetja teroristom.

Strategija za nacionalno varnost, 2002

Že takoj po napadu na ZDA so voditelji zveze NATO, strokovnjaki za regijo in domnevno tudi domače obveščevalne agencije svarili Bushevo administracijo, da bo izpolnila goroče želje Bin Ladna in njemu podobnih, če bo na napad odgovorila s silnim udarcem, zaradi katerega bi umrlo mnogo nedolžnih ljudi. Po drugi strani pa je večina sveta terjala od ZDA vsaj nekaj dokazov, da je Bin Laden povezan z zločinom, in če bi jih navedli, bi z lahkoto pridobili velikansko podporo za mednarodno akcijo, ki bi potekala pod okriljem Združenih narodov, s katero bi Bin Ladna in njegove sodelavce aretirali in postavili pred sodišče (Chomsky, 2001: 101).

²⁰ The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order , 13. 10. 2004, (<http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. 10. 2006)

Po poročilu Komisije enajstega septembra je svetovalka za nacionalno varnost Condoleezza Rice 13. septembra 2001 vodila odbor, kjer so se želeli dokopati do najučinkovitejše zoperstavitve zoper al Kajdo. Vsi prisotni so se strinjali, da mora biti vsem državam sveta jasno, da se tudi samo s podporo, ki jo nudijo al Kajdi, izpostavljajo nevarnosti, medtem ko bodo ZDA združile diplomatske, finančne, obveščevalne in vojaške moči ter skupaj oblikovale krovno strategijo boja proti terorizmu. Prisotni so se posvetili tudi Pakistanu, saj so bili mnenja, da bi ZDA lahko pomagal pretrgati vez med Talibani in al Kajdo. Še isti dan je prišlo do ameriško-pakistanskega srečanja, kjer so ZDA vodstvu Pakistana v znak medsebojnega sodelovanja v boju zoper terorizem predlagale naslednje pakistanske aktivnosti:

- zaustavitev al Kajdinih članov na pakistanski meji in prenehanje pakistanske logistične podpore Bin Ladnu,
- podelitev posebnih pravic ZDA za letalske prelete in pristanke na pakistanskem ozemlju, če bodo vojaške in obveščevalne operacije to zahtevale,
- omogočanje teritorialnega pristopa ameriški vojski in njenim zaveznicam na področje Pakistana za potrebe vodenja operacij proti al Kajdi,
- oskrba ZDA z obveščevalnimi informacijami,
- nadaljevanje pakistanske propagande, ki nasprotuje in obtožuje teroristična dejanja,
- prenehanje pakistanske oskrbe talibanov z gorivom in prenehanje z novačenjem vojakov v Afganistanu,
- prenehanje sodelovanja s talibsko vlado v primeru, ko bomogoče dokazati, da talibani dajejo zavetje ali Bin Ladnu ali al Kajdi.

Že naslednji dan je ameriška ambasada v Islamabadu potrdila, da so se pakistanski predsednik Musharraf in najvišji vojaški predstavniki v vseh točkah strinjali z ameriškimi predlogi, kar za ZDA pomeni skupni boj proti terorizmu.²¹

Poročilo Komisije nadaljuje, da je Ministrstvo za zunanje zadeve predlagalo postavitev ultimata, ki bi talibanom naložilo pridobitev Bin Ladna in njegovih nameščencev za zaprtje al Kajdinih začasnih bivališč v roku 48 ur, v nasprotnem primeru pa bi bile ZDA prisiljene nasilno uničiti njihovo teroristično infrastrukturo.

²¹ 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 13. 11. 2006)

Ker ministrstvo ni pričakovalo sodelovanja talibanov, je v tem primeru predvidevalo sestavo mednarodne koalicije, s katero bi ZDA napadle Afganistan. Ministrstvo za zunanje zadeve in Obrambno ministrstvo bi se v tej situaciji posvetovali z NATO-om in ostalimi zaveznici, upoštevali bi pa tudi zahteve in predloge ostalih držav, v skladu z njihovimi sposobnostmi in viri. Načrt je razložil tudi javno ameriško držo: ZDA bodo uporabile vsa razpoložljiva sredstva za odstranitev teroristične grožnje, kaznovale odgovorne za teroristične napade 11. septembra, zadržale države in ostale akterje, ki so nudili zatočišče teroristom, sodelovale s koalicijo v odstranitvi terorističnih skupin in omrežij in se izogibale zlonamernosti proti vsem ljudem, religijam in kulturam (prav tam).

Chomsky (Chomsky, 2003: 129) je prepričan, da ZDA nosijo večinsko odgovornost za dogajanja v Afganistanu zadnjih dvajset let. Afganistan je bil oporišče Američanom v vojni proti Rusiji, kar je bila tudi osnova nastanka terorističnih omrežij. V devetdesetih letih, ko so bili Rusi izgnani, je bil Afganistan razdejan od vojne milice, ki je bila že takrat in je še tudi danes ameriška zaveznica. Le pet dni po 11. septembru pa je Washington zahteval, da Pakistan umakne konvoj tovornjakov, ki oskrbuje afganistansko prebivalstvo s hrano in drugimi življenjskimi potrebščinami. Približna ocena prebivalstva, ki je bilo na robu stradanja, se je iz pet milijonov (pred enajstim septembrom) povzpela na sedem in pol milijona ljudi le v mesecu dni. Kar pomeni, da je neznano število stradajočih Afganistancev umrlo. So to talibani? No, to so le žrtve talibanov.

Čeprav je Busheva administracija že napovedala smer prihodnjih ameriških akcij, je Chomsky septembra 2001 opozoril na posledice in možnosti, ki jih ZDA imajo:

- 1- ZDA bodo napadle Afganistan, kar bo velik zločin, ki bo povzročil nadaljnja nasilna dejanja uperjena na Zahod – najverjetneje z grozovitejšimi posledicami, kot so bile ob septembrskem napadu;
- 2- ZDA bodo upoštevale ali opozorila francoskega zunanjega ministra, ki je ZDA opozoril na Bin Ladnovo vražjo past (*diabolical trap*)²², v katero bodo padle, če bodo pomorile nedolžne ljudi v Afganistanu, ali pobudo

²² Carterjev svetovalec za nacionano varnost Zbigniew Brzezinski je rad poudaril, da je potihoma podpiral mudžahedinsko bojevanje z afganistansko vlado, da so se Rusi ujeli v afganistansko past (*Afghan trap*) leta 1979, šest mesecev pred rusko invazijo (Chomsky, 2001: 24).

egiptovskega predsednika, da naj ZDA pred napadom predložijo verodostojen dokaz za teroristična dejanja in delujejo v okviru mednarodnega prava.²³

Predsednik Bush je 21. septembra odobril vojaški načrt napada na Afganistan, ki se je prvotno imenoval Neskončna pravica, vendar so naziv operacije kasneje spremenili v izogib občutljivosti muslimanskega prebivalstva, ki moč neskončne pravice povezuje z Bogom samim. Novoimenovana operacija v Afganistanu Trajna svoboda je predvidevala štiri faze:

- 1. faza: ZDA in njene zavzenice bodo vojne sile namestile v regijo in se pripravile na posredovaje iz sosednjih držav kot sta Uzbekistan in Pakistan. To se je zgodilo prve tedne po enajstem septembru, ko so ZDA še uživale podporo mednarodne skupnosti.
- 2. faza: zračni napadi in napadi posebnih enot bodo usmerjeni na ključne talibske in al Kajdine tarče. CIA in Specialne enote bodo sodelovale z vsemi večjimi afganistanskimi strankami, ki nasprotujejo talibanom. Druga faza se je pričela 7. oktobra, medtem ko so se priprave za prvo fazo končale nekje konec meseca oktobra.
- 3. faza: ZDA bodo izvajale odločilne operacije (*decisive operations*) z uporabo vseh elementov nacionalne moči, vključujoč kopenske enote, kar bo pripomoglo k padcu talibskega režima in odstranitvi al Kajdinega zatočišča v Afganistanu. Devetega novembra je pod pritiski koalicijskih sil (afganistanskih in ameriških) padel severni del Afganistana (Mazar-e-Sharif). Štiri dni kasneje so talibani zapustili Kabul. V začetku decembra so tudi ostala večja mesta pripadla koalicijskim silam. Hamid Karzai je bil 22. decembra nameščen kot predsednik afganistanske začasne vlade. Afganistan je bil osvobojen talibske vladavine.
- 4. faza: civilne in vojaške operacije postanejo operacije, ki pripomorejo k varnosti in stabilnosti.²⁴

²³ Chomsky Compendium Interview from Greek, Spanish and French Press, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.zmag.org/chomskygsf.htm>, 18. 10. 2006).

²⁴ 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 14. 11. 2006)

Uraden motiv napada na Afganistan je bil prisiliti talibane k predaji ljudi, ki so jih ZDA sumile vpletenosti v zločine 11. septembra. ZDA so seveda zavrnile predložitev kakršnih koli dokazov za morebitne vpletene, kar je bilo v skladu z Bushevo doktrino, ki pravi: »Če skrivaš teroriste, si terorist; če si sokriv terorist, si terorist – in boš tudi obravnavan kot terorist.« (Chomsky, 2003: 204).

Sedmega oktobra 2001 ZDA izvedejo dolgo načrtovani napad na Afganistan. Odziv v svetu je bil presenetljivo enoten, ker je izvor terorizma pač potrebno izkoreniniti. *Financial Times* je naslednji dan svetu takole predstavil ameriški pogled na situacijo: »Ameriški predsednik George Bush in britanski ministrski predsednik Tony Blair sta storila prav, ko sta poudarila, da vojne proti talibskim teroristom v Afganistanu ni moč dobiti le z bombami. S tem sta dala jasno vedeti, da bo vojaškim napadom sledilo dolgo obdobje političnega in človekoljubnega delovanja. To je za obstoj mednarodne koalicije in za podporo muslimanskih držav življenjskega pomena. Kljub temu obstaja velika nevarnost, da bodo vsi načrti izničeni zaradi množičnih žrtev med civilnim prebivalstvom. Kar pa je le eden od problemov pri pričujočem izzivu. Njegove zapletenosti v žaru boja ne gre pozabiti.«

Nekaj dni po začetku napada na Afganistan, 12. oktobra, Bush javno pozove afganistansko prebivalstvo, naj preda osumljence za septembrske dogodke, saj bodo ZDA v nasprotnem primeru prisiljene nadaljevati z bombardiranjem Afganistana. Ob enem pa so ZDA zavrnile predložiti kakršen koli dokaz o vpletenosti osumljenih v teroristična dejanja. To je najbrž posledica dejstva, da ga sploh niso imele. Proti koncu oktobra se je cilj vojne spremenil. Britanski obrambni minister je afganistanskemu ljudstvu sporočil, da bodo nadaljevali z napadom vse dokler Afganistanci ne bodo zamenjali svojega vodstva. To je še okrutnejša oblika mednarodnega terorizma, če ni že celo agresija, meni Chomsky.²⁵

Decembra 2001 so se afganistanske sile (z omejeno ameriško pomočjo) spopadle z al Kajdo v jamah imenovanih Tora Bora. Marca naslednje leto pa je prišlo do največjega spopada z al Kajdinimi džihadisti v gorovju na območju Shah-i-Kot. Tritedensko bojevanje je bilo uspešno, saj so se skoraj vse al Kajdine sile zatele v pakistansko provinco, ki je ravno tako gorska in je v njej lahko vladati.²⁶

²⁵ Hot Type on the Middle East, 2006, *Chomsky.Info*
(<http://www.chomsky.info/interviews/20020416.htm>, 19. 10. 2006).

²⁶ 9/11 Commission Report (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>, 14. 11. 2006)

In zakaj se ZDA niso odločile za akcijo pod okriljem Združenih narodov? Chomsky verjame, da se ZDA namenoma niso odločile sklicevati se na 51. člen Ustanovne listine Združenih narodov, ki v primeru oboroženega napada na člana Združenih narodov dovoljuje individualno ali kolektivno samoobrambo, dokler Varnostni svet ne naredi, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. ZDA se niso odločile za akcijo s podporo Združenih narodov zato, saj bi to ustvarilo načelo, da je samoobramba brez avtorizacije Združenih narodov nemogoča. Ali pa ZDA niso bile ravno prepričane, da bo Varnostni svet Združenih narodov ugodil njihovim željam. Kakršen koli je že bil razlog za ravnanje ZDA, je dejstvo eno – ZDA so svetu znova povedale, da lahko ukrepajo enostransko, ko se jim to zdi potrebno.²⁷

"Vojaška operacija se nadaljuje, vendar danes predhodno načrtovanih operacij ne bomo izvajali, ker je petek sveti dan za muslimane," je izjavil načelnik generalštaba skupnega poveljstva ameriške vojske, general Richard Myers. Na isti novinarski konferenci v Pentagonu je ameriški obrambni minister Donald Rumsfeld zavrnil možnost prekinitve napadov med muslimanskim svetim mesecem ramadanom, ki se bo začel 17. oktobra. Rumsfeld je ob tem izrazil mnenje, da bi morale protitalibske sile posredovati proti talibskim silam na območjih v Afganistanu, ki so jih bombardirala ameriška letala. "Menimo, da smo dosegli vrsto vojaških ciljev talibanov in Al Kajde, bilo pa bi veliko bolj primerno, če bi kopenske sile protitalibskih enot napredovale na območjih, ki smo jih bombardirali," je dejal Rumsfeld.

ZDA in Uzbekistan, ki meji na Afganistan, sta medtem sporočila, da sta dosegli dogovor o sodelovanju v boju proti terorizmu, so poročale agencije. V skladu z dogovorom bodo lahko ameriške kopenske in letalske sile uporabljale uzbekistanski zračni prostor, vojaška oporišča, pa tudi eno letališče - predvsem za dostavo človekoljubne pomoči. V sporočilu za javnost, ki so ga objavili v prestolnicah obeh držav, sta še dodali, da sta državi dogovor dosegli že 7. oktobra - na dan, ko so ZDA začele letalske napade na Afganistan (prav tam).

Teorija pravične vojne (*just war*) je doživela preučitev v kontekstu novega obdobja humanitarnih intervencij in mednarodnega terorizma. Elshtain (Chomsky, 2003: 198-199) nam predstavi pragmatičen primer – bombardiranje Afganistana po dogovoru Zahoda. Oblikuje štiri kriterije upravičene vojne:

²⁷ On the war in Afghanistan, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.chomsky.info/interviews/200201--02.htm>, 18. 10. 2006).

- sila je upravičena, če je zagotovljena zaščita nedolžnih pred posledicami uporabe sile (če je državi, ki izvaja nasilje, znano, da se lahko pojavi genocid in žrtve nimajo sredstev obrambe, je uporaba sile neupravičena),
- vojna mora biti deklarirana ali priznana s strani legitimne avtoritete,
- pravi namen mora upravičiti uporabo sile in
- vojna mora biti zadnja možnost po izčrpanju vseh drugih dosegljivih možnosti (prav tam).

Primer, ko žrtve nimajo sredstev obrambe, pa je v kontekstu ameriškega napada na Afganistan jasen – Guantanamo. Ameriška vojaška baza na vzhodnem delu Kube je bila nasilno zavzeta ob koncu devetnajstega stoletja in z vsiljeno pogodbo predana v oskrbo ZDA kot pristanišče za nakladanje premoga oziromakot pomorska postaja. Od takrat se je njen namen velikokrat spremenil, danes pa se uporablja za mučenje ljudi in druge zlorabe mednarodnega prava. In zakaj ZDA raje zadržujejo ljudi v Guantanamu kot na primer v zaporu v New Yorku, se sprašuje Chomsky? Predpostavka, da bi nevarni teroristi lahko zbežali sredi mesta, je brezpredmetna. Predsednik Bush je izbral Guantanamo na Kubi le zato, da bi lahko z mučenji in drugimi grobimi kršitvami ter nepravilnostmi, ki se izvajajo nad zaporniki, manipuliral in jih spodbijal na podlagi pravne izvzetosti pred domačim in mednarodnim pravom (Chomsky, 2006: 43).

3. 3 Patriotski zakon (*The USA Patriotic Act*)

Konec oktobra 2001 je predsednik Bush podpisal Patriotski zakon (*USA Patriotic Act of 2001*), ki je po njegovih besedah bistven korak v premagovanju terorizma, ki pa ob enem ščiti tudi ustavne pravice vseh Američanov. Bush nadaljuje, da bo z novim zakonom spremenjeno in olajšano delo varnostnih in obveščevalnih služb, ki so sicer vztrajno kljubovale novim izzivom po 11. septembru. Teroristi morajo biti ujeti in pripeljani pred sodišče, konča predsednik.²⁸

Samo 45 dni po napadih 11. septembra je kongres skoraj brez razprave potrdil Patriotski zakon, ki je očitno poln pomanjkljivosti, ki ogrožajo osnovne človekove pravice. Zakon daje vladi pravico vpogleda v zdravstvene kartoteke, davčne podatke,

²⁸ USA Patriotic Act of 2001, (<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/10/20011026-5.html>, 2. 8. 2005)

podatke o nakupih... celo pravico nenapovedane raziskave stanovanja, kar lahko ostane skrivnost še nekaj časa.

Chomsky vidi pomen Patriotskega zakona, ki ga je Kongres sprejel v imenu »domovinske obrambe«, v razširitvi pravic in pristojnosti vlade, ki sme poslej na primer prisluškovati telefonskim pogovorom, aretirati osumljence, nadzorovati internetne komunikacije, voditi tajne preiskave in ob enem zmanjšati pravni vpogled nad temi dejanji. V nadaljevanju je predsednik Bush izdal še izvršilni ukaz (*executive order*), s katerim je spravil pod ključ vso predsedniško dokumentacijo, ki je nastala po letu 1980. Profesor je prepričan, da Busheva administracija (kot tudi Reaganova v osemdesetih) ne želi, da bi javnost vedela, kaj vlada počne. Zato Bush verjame v izjemno močno državo, ki služi interesom bogatih in se ne uklanja nadzoru javnosti. Za to pa je potreben večji nadzor ljudi, poslušnost javnosti in prestrašenost prebivalstva²⁹.

V pripravi pa je že drugi Patriotski zakon (*The USA Patriot Two Act*), 80 strani dolg dokument, ki ga kongres sicer še ni potrdil, je pa vseeno pomotoma prišel v javnost in postal del javne razprave. Ta zakon med drugim predvideva posebno pravico generalnega tožilca, ki bi mu brez dokazov omogočala odvzem ameriškega državljanstva vsakomur, za katerega bi tožilec verjel, da ne deluje v skladu z ameriškimi interesi. Chomsky verjame, da gre za načrtni odvzem osnovnih človekovih pravic, ki ga v nobeni demokratični družbi ni mogoče najti.³⁰

3. 4 Os zla (*Axis of Evil*)

Ko je Bush naznanil Os zla, je bil namen jassen. »Zlo« je beseda, s katero želijo ZDA prestrašiti Američane, medtem ko je beseda »os« nekaj, kar spominja na Nemčijo, Italijo, Japonsko med obema vojnoma. Kakor koli že, zagotovo ne obstaja nikakršna os zla, je prepričan Chomsky in nadaljuje, da so razlogi za nastanek tako imenovane Osi zla naslednji:

- Severna Koreja je zraven zato, ker ni muslimanska država, kar pomeni, da lahko ZDA tako spodbijajo prepričanje tistih, ki verjamejo, da je ameriška zunanja politika protimuslimansko usmerjena. Ob enem pa bo Severna Koreja ob ameriških obtožbah poskušala razviti jedrsko plašilo,

²⁹ Interview with Chomsky, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.chomsky.info/interviews/20020322.htm>, 19. 10. 2006)

³⁰ What is happening ?, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.chomsky.info/interviews/20030614.htm>, 20. 10. 2006)

saj bo le tako lahko nasprotovala ZDA, ki so sicer vojaško najrazvitejša država na svetu in jih zato tehnološko na tem področju ni mogoče uloviti, še manj se z njimi uspešno bojevati. Ima Severna Koreja torej kakšno izbiro?

- Podobno je z Iranom. Dejstvo je, da sta Iran in Irak v vojni že dvajset let. Ameriška grožnja tako pomeni za Iran pomeni, da je na vseh mejah obkrožen s sovražnimi in nasilnimi silami – na dveh straneh je ameriška vojska in Izrael kot močna jedrska država. Iran ima tako dve možnosti: ali poveča podporu terorju ali razvije jedrsko plašilo.
- ZDA so Siriji grozile na drugačen način. Decembra 2003 je kongres skoraj anonimno potrdil Sirijski odgovornostni zakon (*Syria Accountability Act*), ki Siriji grozi z mnogimi sankcijami, če ne bo sledila ameriškim zahtevam. Te grožnje je Busheva administracija uresničila nekaj mesecev kasneje. Sirija je v bistvu glavna pridobitev v vojni proti terorizmu.³¹ Čeprav je zagotovila osebje, ki je pridobivalo informacije in tako pomagala najti islamistične skrajneže, je zdaj na seznamu držav, ki podpirajo teroriste.³²

³¹ Clinton je Siriji ponudil odstranitev z liste držav, ki podpirajo teroriste, če bo sledila ameriškim navodilom in sprožila izraelsko-arabski spor. Sirija je želela nazaj njeno ozemlje in zavrnila ponudbo ter ostala na seznamu držav, ki podpirajo terorizem. Če bi Sirija bila odstranjena s seznama, bi to bila prva država po letu 1982, ko je Reagan s seznamom odstranil Irak.

³² The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order , 13. 10. 2004, (<http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. 10. 2006)

3. 5 Koalicija voljnih (*Coalition of the Willing*)

Narodi sveta se soočajo s težavno izbiro: pridružiti se naši križarski vojni ali pa se soočiti z verjetnim uničenjem in smrtjo.

Noam Chomsky za *New York Times*, 14. september 2002

Jeseni leta 2002 se je v okviru kampanje za podporo vojni začela nova propaganda, ki je želela opraviti s tistimi, ki vojni niso bili naklonjeni³³. Tako je bila ameriška javnost septembra leta 2002 soočena z novo delitvijo sveta. Ameriški obrambni minister Donald Rumsfeld je Nemčijo in Francijo označil kot Staro Evropo (*Old Europe*)³⁴, saj sta bili nasprotnici vojne, medtem ko sta Aznarjeva vlada v Španiji in Berlusconi v Italiji (kljub nasprotovanju vojne s strani javnega mnenja) kot vodilni državi simbolizirali Novo Evropo (*New Europe*) in »obeta demokracije«. Kasneje so se na ameriško srečo Novi Evropi pridružile tudi bivše komunistične države³⁵. Situacijo je dobro opisal nekdanji latvijski znanji minister, ko ga je *Wall Street Journal* vprašal, zakaj Latvija kljub večinskemu nasprotovaju domače javnosti podpira ameriško zunanjo politiko: »Vemo, da moramo salutirati in reči: Da, gospod. Tega smo se naušili v dolgih letih svojega režima.« Logika je preprosta, razlaga Chomsky; demokracija je super vse dotlej, ko države počnejo le tisto, kar želijo ZDA– sicer je brez vrednosti. (Chomsky, 2003: 132).

Vlade Nove in Stare Evrope so bile razdeljene po dveh kriterijih:

- vlada se je pridružila Stari Evropi, če je zavzela isto stališče kot večina njenega prebivalstva (katerega mnenje vlada v demokratični družbi

³³ Po septembru 2002 so bile ZDA edina država na svetu, kjer je 60 odstotkov prebivalstva verjelo, da je Irak neposredna grožnja ameriški varnosti. Okoli 50 odstotkov prebivalstva je bilo septembra 2002 prepričanega, da je Irak odgovoren za napade 11. septembra, medtem ko je bilo o tem vprašanju septembra 2001 prepričanih le 3 odstotke prebivalstva. Takšno podporo je vlada z medijsko propagando dosegla v štirih mesecih. (Chomsky, 2003; 57).

³⁴ Osnovna ameriška načela so bila dobro predstavljena leta 1973, ko je Henry Kissinger v knjigi *Evropsko leto* (*Year of Europe*) zapisal, da bi svetovni sistem lahko temeljil na spoznanju, da imajo ZDA globalne interese in odgovornosti, medtem ko imajo njene zaveznice le regionalne interese. Zatorej morajo ZDA v večji meri poskrbeti za svetovni varnostni okvir, kot pa se ukvarjati z vsako regionalno spodbudo. Evropa ne sme težiti k neodvisnosti, ki bi temeljila na industrijski in finančni moči Francije in Nemčije. Slednje Chomsky vidi kot razlog za zaskrbljenost zaradi Stare Evrope, ki pa tokrat ni nastal zaradi nasprotovanja evropskih vlad ameriškemu napadu na Irak (Chomsky, 2003; 148).

³⁵ Vojno ZDA in njenih zaveznic (brez podpore Združenih Narodov) je v Makedoniji podprlo 4 odstotke vprašanih, v Romuniji je bil ta delež 11 odstotkov (Chomsky, 2003; 132).

mora upoštevati) in tako zavrnila slediti ukazom ZDA³⁶, medtem ko je Nova Evropa sestavljena iz tistih voditeljev, ki so pripravljeni pristopiti ZDA in ob enem ne upoštevati večinskega domačega mnenja (Chomsky, 2003: 131),

- Stara Evropa je gospodarski, trgovinski, industrijski in finančni center Evrope, medtem ko se bistvo delitve skriva v Novi Evropi. ZDA so vse od konca druge svetovne vojne zaskrbljene, da bi Evropa morda ne zašla na popolnoma neodvisno pot. Do sedemdesetih si je Evropa namreč toliko opomogla, da je bila enakovredna ZDA. Leto 1973 je bilo »evropsko leto«, ko je Evropa slavila okrevanje od posledic vojne. Takrat je Henry Kissinger ogovoril Evropo, kjer je med drugim zapisal, da naj Evropejci snujejo le regionalne politike in prevzemajo odgovornosti zanje, medtem ko naj vedo, da je celotni svetovni red krojen s strani ZDA.³⁷

Ameriška težava je v tem, da morebitna evropska neodvisnost izvira iz Francije in Nemčije, kar pa je tudi eden od razlogov, da ZDA tako močno podpirajo širitev Evropske unije. Verjamemo namreč, da lahko oslabijo evropsko moč le z bivšimi komunističnimi državami, ki bodo morda bolj dovzetne za ameriški vpliv. Iz istega razloga podpirajo tudi vstop Turčije v Evropsko unijo, ker upajo, da bo Evropska unija tako bolj pod ameriškim vplivom (prav tam).

Trenutna administracija zelo jasno in eksplicitno izjavlja, da Združeni narodi, Svetovno sodišče, mednarodno pravo in druge institucije svetovnega reda niso relevantni, razen če podpirajo Washington. Če se druge države ne bodo strinjale z ameriško politiko, bodo ZDA o vsem odločale same, ugotavlja Chomsky (Rutar, 2003: 336) in doda, da ZDA v bistvu nasprotujejo širjenju demokracije. Namreč, Evropa je razdeljena na Staro in Novo. Stara je tista, katere vlade so bile na strani ljudstev. To je demokracija. Nova Evropa, kot recimo Italija, Španija,³⁸ Madžarska, so države, v

³⁶ Po raziskavah Gallup International in po lokalnih podatkih celotne Evrope je razvidno, da podpora »enostranski ameriški vojni z zaveznici« v nobeni državi ni presegla 11 odstotkov. Podpora vojni z mandatom Združenih Narodov je bila od 13 odstotkov v Španiji do 51 odstotkov na Nizozemskem (Chomsky, 2003: 131).

³⁷ Interview with Noam Chomsky, 11. junij 2004, (<http://www.chomsky.info/interviews/20040611.htm>, 29. 10. 2006)

³⁸ Španski volilci so bili marca 2004 strogo obsojeni, ker so preglasovali vlado, ki je šla v vojno kljub javnemu nestrinjanju s to odločitvijo in s tem postala del tako imenovane Nove Evrope, ki je po ameriškem prepričanju up demokracije. Zelo malo komentatorjev mednarodnih odnosov je opazilo, da so španski volilci zavzeli isto stališče, kot velika večina ameriških prebivalcev: španska vojaška sila lahko ostane v Iraku le z odobritvijo Združenih narodov. Edina razlika med ZDA in Španijo je ta, da je bilo

katerih so vlade gladko zavrnile stališča svojih ljudstev. Sledile so ukazom iz Washingtona. Into bi naj bilo dobro!? Najbolj v oči bijoč primer je Turčija. Ostro so jo napadli, ker je bila vlada na strani ljudi. Kritizirali so jo, ker je podprla mnenje 95 odstotkov svojih ljudi in zavrnila napad ameriških vojaških enot iz Turčije v Irak, namesto da bi »pomagala Američanom«. Turčija je bila zaradi tega v ameriškem dnevnem tisku strogo obtožena pomanjkanja »demokratske kredibilnosti.« ZDA kajpak tolerirajo demokracijo, vendar le tisto obliko, ki jo imenujejo demokracija z vrha (*top-down-democracy*). V taki demokraciji vladajo elite, ljudje pa jih poslušajo (Rutar, 2003: 410).

3. 6 Koalicija proti terorju (*Coalition against Terror*)

Ko so ZDA napovedale nabor držav za boj proti terorizmu, se je zdelo, da so države kandidatke le izrabile priložnost za pridobitev ameriške podpore pri izvajanju lastnega terorizma (*state terrorism*) znotraj držav samih in se zato pridružile Koaliciji proti terorju. Pristopnic je bilo veliko, kot tudi razlogov zanje:

- 1 - Rusija je s pridružitvijo koaliciji pričakovala ameriško odobritev ruskih napadov v Čečeniji – in ni bila razočarana.
- 2 - Kitajska se je prav tako z veseljem pridružila koaliciji, ker je od ZDA pričakovala podporo za njeno vojno proti muslimanskim skupinam (ki so bile del koalicije v Afganistanu pred dvajsetimi leti in se zdaj bojujejo za svoje pravice na Kitajskem) na zahodu Kitajske.
- 3 - Indonezija že uživa ameriško podporo pri akcijah znotraj države in upa, da jo bo s pridružitvijo koaliciji še naprej.
- 4 - Izrael je spoznal, da bi z močnejšo ameriško podporo še lažje uničil Palestine.
- 5 - Alžirja, ena izmed največjih terorističnih držav na svetu, je bila tudi sprejeta v koalicijo.
- 6 - Turčija se bojuje proti terorizmu, saj lahko tako izrazi svojo hvaležnost za ameriško podporo v zadnjih nekaj letih, ko je izvajala strahote na jugovzhodu Turčije.

špansko javno mnenje znano in se je o odločitvi kasneje tudi glasovalo, medtem ko preziranje janega mnenja v ZDA kaže na očitno poslabšanje delovanja ameriške demokracije v primerjavi s podobnimi družbami (Chomsky, 2006: 233).

In tako naprej po celem svetu... Države, ki so se pridružile koaliciji, so prav zanimive, saj imajo pomembno skupno lastnost – vse so vodilne teroristične države na svetu (Chomsky, 2003: 218).

3. 7 Komisija 11. septembra (9/11 Commission)

Eden izmed načinov ustavitve terorizma je v prenehanju spodbujati ga. Le če terorizem nehaš spodbujati, obstaja možnost, da ga tudi zmanjšaš. Druga možnost, o kateri na Zahodu ni zaželeno govoriti, je prenehanje sodelovanja s terorizmom. Zahodne sile so namreč vodilne udeleženke v terorizmu.

Noam Chomsky, leta 2006

Jeseni 2002 je bila v kongresu potrjena in strani predsednika Busha podpisana neodvisna komisija (sestavljena iz petih demokratov in ravno toliko republikancev), ki bi naj z izčrpno raziskavo in poročilom pojasnila okoliščine terorističnih napadov 11. septembra 2001, vključno z analizo pripravljenosti nanje. Komisiji je bila podeljena tudi naloga, da priporoči ukrepe, ki bi ZDA v prihodnosti varovali pred podobnimi terorističnimi dejanji.³⁹

Eden izmed razlogov za ustanovitev komisije je nekdanji svetovalec Bele hiše za protiterorizem, Richard Clarke, ki je obtožil predsednika Busha, da je zanemarjal grožnjo, ki jo je predstavljala Al Kajda in da se je namesto tega raje posvečal Iraku. Pred komisijo so kmalu po ustanovitvi pričali obrambni sekretar iz Clintonove administracije, William Cohen in Clintonov svetovalec za nacionalno varnost Sandy Berger ter sedanji direktor CIA-e George Tenet. Svetovalka predsednika Busha za nacionalno varnost, Condolezza Rice, je pričanje pred komisijo zavrnila, vendar s komisijo kljub temu sodeluje (prav tam).

Julija 2004 je komisija izdala izčrpno javno poročilo svojega dela, ki je bilo takoj na voljo tako nad medmrežju, kot v knjigarnah. Komisija je končala s delom avgusta 2004.

"Nimamo verodostojnih dokazov o tem, da je Irak sodeloval z al Kajdo v pripravah na napad v ZDA," je v poročilu zapisala neodvisna komisija. Te ugotovitve so v nasprotju s trditvami predstavnikov administracije Georgea Busha (pred in po

³⁹National Commission on terrorist attacks upon the United States, avgust 2004, (<http://www.9-11commission.gov/>, 3. 8. 2005).

posredovanju ZDA proti Huseinovemu režimu), da naj bi obstajala tesna povezava med Irakom in Al Kajdo. Komisija sicer ugotavlja, da so bile napake sistemske, odločitev o tem, kdo je za kaj bolj kriv, pa prepušča bralcem. Komisija v svojem poročilu med drugim omenja, da Irak, kjer je od začetka vojne marca 2003 umrlo že 900 ameriških vojakov, ni imel nobenih operacijskih povezav s teroristično mrežo al Kajda in da je Iran pred napadi spustil čez mejo kar 10 od 19 teroristov. Kot še piše v poročilu, je vodja Al Kajde Osama bin Laden preverjal možnost sodelovanja z Irakom v obdobju, ko je živel v Sudanu, čeprav je nasprotoval sekularnemu režimu Sadama Huseina (prav tam). Bin Laden je sicer v preteklosti podpiral islamske nasprotnike Huseinovega režima v iraškem Kurdistanu. "Visoki predstavnik iraške obveščevalne službe naj bi trikrat obiskal Sudan, da bi se sešel z bin Ladnom leta 1994," so zapisali člani omenjene komisije. Ti so obenem poudarili, da je vodja al Kajde zaprosil Irak za dovoljenje za urjenje svojih privržencev na iraškem ozemlju, vendar naj bi v obdobju Husseinove vladavine za to ne dobil dovoljenja. Poleg tega naj bi obstajali podatki, po katerih naj bi imel Irak stike z al Kajdo po vrnitvi bin Ladna v Afganistan, vendar pa ti niso privedli do sodelovanja, izpostavlja poročilo (prav tam).

Ob pozornem prebiranju poročila je mogoče razbrati, da je bin Laden mobiliziral somišljenike na podlagi zgroženosti in jeze nad ameriško politiko podpore zatiralskim režimom kot sta na primer Irak ali Palestina. To drži, saj tako novači ljudi. V bistvu nam poročilo ne pove ničesar novega, kar bi Nacionalni varnosti svet (*National Security Council*) že ne bi povedal predsedniku Eisenhowerju leta 1958, kar je bila takrat strogo varovana skrivnost in ostala še mnogo let zatem. Eisenhower si je takrat zastavil vprašanje, ki se je glasilo: Zakaj obstaja sovražna politična gonja proti nam v arabskem svetu (*a campaign of hatred against us*)? In odgovor je priskrbel Nacionalni varnostni svet, ki je povedal, da obstaja sovraštvo v arabskem svetu zato, ker ZDA podpirajo krute in zatiralske režime, preprečujejo demokratizacijo in gospodarski razvoj – zaradi ameriške želje po nadzoru energetskih virov. Čeprav so se takrat strinjali z razlago, je bilo skozi leta tej razlagi dodanih nekaj novih, kot na primer izraelsko-palestinski konflikt ali iraške kršitve predpisov, ki so ubile več stotisoč ljudi. Torej, poročilo komisije je pravilno, ko pravi, da obstaja občinstvo, ki posluša bin Ladna in mu sledi, zaključí Chomsky.⁴⁰

⁴⁰ The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order, 13. 10. 2004, (<http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. 10. 2006)

Kljub temu, da Busheva administracija ni bila naklonjena ustanovitvi komisije in je z vsemi možnimi sredstvi ovirala njen nastanek (načeloma zaradi omogočenega neomejenega pristopa komisije do pomembnih dokumentov Bele Hiše in pričanja uslužbencev Busheve administracije), je bila komisija kljub temu ustanovljena. Po zaključku dela je komisija na vlado naslovila mnogo priporočil, ki pa jih ta namensko ni izvršila oziroma je od štirinajstih priporočil površno obravnavala le štiri. Zaradi tega se je nekaj članov komisije (tudi predsedstvo) odločilo ustanoviti svojo neodvisno komisijo, potem ko je njihov čas službovanja v komisiji potekel. Glavni namen ustanovitve nove komisije je bil v pozivanju in obveščanju ljudi, da ukrepi in priporočila poročila komisije s strani Busheve administracije sploh niso nikoli bili upoštevani in izpolnjeni.⁴¹

3. 8 Strategija nacionalne varnosti

(The National Security Strategy of the United States)

Septembra 2002 so ZDA prvič v zgodovini v Strategiji nacionalne varnosti objavile, da bodo svetu vladale s silo. Uveljavil se je izraz preventivna vojna (*preventive war*). Chomsky jo razume kot predkupno pravico (pre-emptive) do napada oziroma vojne. Gre preprosto za pravico, da napadeš kogar koli, za katerega verjameš, da ogroža tvojo vodilno ali dominantno vlogo v svetu (Rutar, 2003: 408), pri tem pa se ne oziraš na prizadevanja Združenih narodov. Mednarodno pravo, Ustanovna listina Združenih narodov (v nadaljevanju UL OZN) in mednarodne institucije v novi strategiji niso omenjeni (Chomsky, 2003: 2-3).

Uslužbenec Busheve administracije je oktobra 2002 uradno razložil, da »ZDA ne potrebujejo Varnostnega Sveta«, ker če »želi Varnostni Svet v mednarodnih odnosih ostati pomemben, potem mora podeliti ZDA podobno moč, kot jo ZDA dobijo v kongresu – moč uporabe nasilja po lastni želji«. Zunanji minister Colin Powell pa je ob neki drugi priložnosti dodal, da » Varnostni Svet lahko spreminja temo pogovora, ko to želi, medtem ko imajo ZDA moč, da naredijo tisto, za kar menijo, da potrebno.«

Oktobra 2002 je kongres podelil predsedniku zeleno luč za vojno, s katero bodo ZDA branile nacionalno varnost pred nevarnostjo Iraka⁴². Odločitev kongresa bi ne

⁴¹ A view from the west, junij 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/200606--.htm>, 4. 11. 2006)

⁴² Tudi leta 1985 je predsednik Ronald Reagan naznanil nacionalno nevarnost, ker so politike Nikaragve predstavljale grožnjo ameriški nacionalni varnosti in zunanji politiki (Chomsky, 2003; 19).

smela biti presenečenje, potem ko je zunanji minister Colin Powell isti mesec naznanil, da ZDA ne potrebujejo avtorizacije Varnostnega sveta za nekaj, za kar imajo podporo v kongresu in verjamejo, da je tako ali tako potrebno storiti. Po Chomskyjevem mnenju je Busheva administracija pokazala veliko ignoranco do svetovnega mnenja, ko je Colin Powell februarja 2003 Varnostnemu Svetu sporočil, da ZDA gredo v vojno – z ali brez avtorizacije Organizacije Združenih Narodov (Chomsky, 2003: 32-33).

Chomsky navede, da Bushevo doktrino sestavljata dve bistveni komponenti:

- ZDA si pridržujejo pravico do napada držav, za katere verjamejo, da posedujejo orožje za množično uničevanje in so zato grožnja ameriški svobodi;
- tisti, ki teroristom posredno ali neposredno pomagajo, so enako krivi, kot teroristi sami; to pomeni, da si ZDA pridržujejo pravico napasti tudi tiste države, za katere domnevajo morebitno vpletenost s teroristi (Chomsky, 2005: 68-69).

Chomsky tako opozarja tudi na dvojnost ameriške doktrine, ki je vidna v predpostavki, da je Strategija nacionalne varnosti nekaj, kar služi le ameriškim vojaškim akcijam, medtem ko se je drugi naj ne bi posluževali. In opozarja na dejstvo, da so ZDA v preteklosti nešteto krat že bile vpletene v teroristična dejanja oziroma so jih podpirala, kar pa je nepomembno, ker so ZDA iz kriterijev doktrine izvzeta. Zato se Chomsky strinja s Kissingerjem, ko ta pravi, da so takšne doktrine enostranske in niso mišljene kot norme mednarodnega prava – so le doktrine, ki zagotavljajo ZDA pravico do uporabe sile in nasilja nad teroristi in ne pravico do kriminalnih dejanj, ki jih storijo drugi in ne ZDA (Chomsky, prav tam).

Strategija nacionalne varnosti je razumljena kot osodno pomenljiv korak v mednarodnih odnosih. Kakor koli že, pa za velesilo ni dovolj zgolj napoved uradne politike, saj lahko le ta postane norma mednarodnega prava le s primernimi akcijami. Tako se je vzporedno z napovedjo strategije pričela tako predvolilna kampanja kot kampanja za podporo javnosti napada na Irak. Tarča preventivne vojne pa je morala imeti določene značilnosti:

- mora biti resnično neoborožena,
- mora biti dovolj pomembna, da je vredna akcije,
- mora biti takšna, da jo lahko označimo kot skrajno zlo in neposredno grožnjo naši varnosti.

Irak je ustrezal vsem kriterijem. Prva dva kriterija sta že bila izpolnjena. Tretjega pa z lahkoto dosežeš s ponavljanjem Busha, Blaira in njunih kolegov, da »sovražnik poseduje najnevarnejše orožje, s katerim lahko prevlada, ponižuje ali napade«, razlaga Chomsky. ZDA so torej potrebovale poskusno državo, da bodo ljudje videli, kako resne so ideje o preventivni vojni. Zakaj Irak? Ne bi imelo nobenega smisla, če bi napadli Burundi. Irak, ki so ga v devetdesetih letih že dodobra razorožili, je bil torej idealen primer. Naslednja država bo ali Sirija ali Iran (Rutar, 2003: 363). In Severna Koreja? Čeprav je mnogo večji tiran in dosti bolj nevarna država, je vse dokler lahko povzroči mnogo škode, za ZDA nezanemljiva tarča. Poanta bi ne mogla biti jasnejša, pravi Chomsky (Chomsky, 2003: 17, 38).

Del Strategije za nacionalno varnost, ki je bistveno bolj nevaren, kot navedeno zgoraj, je redko omenjen. Takoj zatem, ko je bila septembra 2002 strategija razglašena, je Vesoljsko poveljstvo ZDA (*US Space Command*) napovedal dopolnitev Strategije za nacionalno varnost, kar je pomenilo spremembo tistega dela strategije, ki govori o nadzoru vesolja za vojaške namene, ki bi poslej pomenilo lastništvo vesolja za vojaške namene (*from control of space for military purposes to ownership of space for military purposes*). Slednje pa je v skladu s strategijo, saj nobena potencialna grožnja ne sme biti dopuščena in zato je ameriško lastništvo vesolja nujno že zgolj iz vojaških potreb⁴³ (prav tam).

Ameriški analitiki so mnenja, da bi program ameriškega obrambnega ministrstva lahko bil razumljen kot odločilen korak ZDA k oborožitvi vesolja, kar najverjetneje tudi je del ameriškega razvojnega načrta, ki bi dolgoročno lahko negativno vplival na ameriško nacionalno varnost (Chomsky, 2006: 12).

Chomsky verjame (Chomsky, 2003: 43), da je osnovno predpostavko, ki je temelj Strategije za nacionalno varnost, moč najti v Wilsonovem idealizmu, ki zatrjuje, da so ZDA zgodovinska avantgarda, ki ima višje ideale in je tako predana stabilnosti in pravičnosti v svetu. Izmed vseh narodov le ZDA razumejo zgodovinski smisel, saj je ameriška hegemonija v bistvu zgodovinski rezultat, katerega dosežki so v dobro vseh. Osnovno načelo zunanje politike, ki izhaja iz Wilsonovega idealizma in je bilo preneseno preko Clintona do Busha, je naslednje:

⁴³ Atomska Komisija Združenih narodov (*UN Atomic Commission*) je bila na mrtvi točki več let, ker so ZDA zavračale Sporazum o uporabi vesolja (*Outer Space Treaty*), ki omejuje uporabo vesolja le za miroljubne namene. Že predsednik Clinton je želel nadzor vesolja zaradi vojaških razlogov, zdaj pa so ZDA šle še dlje in si želijo vesolje lastiti, kar pomeni takojšnjo smrtonosno prisotnost brez predhodnega opozorila kjer koli na svetu, ki bo pod strogim ameriškim nadzorom.

»...bistvo ameriškega poslanstva kot zgodovinske avantgarde je v spremembi svetovnega reda z večnim ovekovečenjem ameriške prevlade, kar pa je mogoče doseči le z neprestano globalno vojaško ameriško nadvlado.«

3. 9 Napad na Irak

Busheva administracija se je zavedala, da bodo načrtovana vojna proti Iraku in vse ostale z njo povezane akcije povzročile možnost povečanja orožja za množično uničevanje in terorističnih akcij tako proti ZDA, kot njenim zaveznicam. Ampak očitno so te grožnje podcenjene v primerjavi s cilji. Še več - kljub temu, da ZDA ne pozdravljajo razširitve orožja za množično uničevanje in terorizma, se ob enem zavedajo, da lahko izkoristijo takšno situacijo – tako na mednarodni ravni kot v domači politiki. Celo strah, ki ga ustvarjajo po celem svetu, je sprejemljiv: ZDA ne poskušajo biti cenjene, ampak le ubogane. In če je to doseženo s strahom, nič zato – je v bistvu le nadaljevanje dosedanje verodostojnosti, je zapisal profesor (Chomsky, 2003: 124).

ZDA so se odločile napasti Irak kljub množičnemu svetovnemu nasprotovanju. Zgodilo se je prvič v svetovni zgodovini, da so bili prisotni množični protivojni protesti še preden se je napad dejansko začel (v primeru Vietnamske vojne so protesti dosegli primerljivo raven šele po šestih oziroma sedmih letih po pričetku vojne).⁴⁴ In kot poroča *Sunday Times*, so se ZDA odločile napasti Irak kljub dejstvu, da te odločitve ni sprejel niti kongres. Namreč, omenjeni časnik je objavil uraden zaznamek tajnega sestanka, katerega se je julija 2002 udeležil britanski premier Blair s svojimi svetovalci. Dokument je jasno pokazal, da se je Busheva administracija odločila napasti Irak že mnogo prej, ko je to odločitev sprejel kongres oktobra 2002 in prav tako mnogo pred ameriškim pozivom Združenim narodom k potrditvi ameriške uporabe moči oziroma preden so Združeni narodi postali »nepomembni«, kot jih je kasneje označila ameriška administracija (Chomsky, 2006: 26).

Kampanja za vojno v Iraku se je pričela sočasno s kampanjo za bližajoče se kongresne volitve septembra 2002. Chomsky je predvideval, da bodo ZDA napadle Irak januarja ali februarja 2003, saj je po eni strani težko bojevati vojno v poletni vročini, po drugi strani pa mora biti ameriška zmaga zagotovljena do jeseni 2003, ko so

⁴⁴ The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order , 13. 10. 2004, (<http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. 10. 2006)

predsedniške volitve (Chomsky, 2002: 47). Če verjameš, da je Irak neposredna grožnja ameriški varnosti in je ob enem odgovoren za grozodejstva 11. septembra ter načrtuje še nove grozote, potem je razumljivo, da greš v vojno in jih poskušaš ustaviti, razmišlja Chomsky in nadaljuje, da je bil takoj po napadu odstotek tistih Američanov, ki so temu verjeli, zanemarljiv, medtem ko jih je trenutno več kot polovica, kar dokazuje uspešnost kampanje. Ampak problem je le, da nihče drug na svetu ne verjame tem tezam! Opozori še na en izjemen rezultat kampanje: velik strah Američanov pred Irakom, kar pa bistveno pripomore k podpori izvajanih ameriških politik (Chomsky, 2005: 27-28). Dogodki 11. septembra so pretveza za uporabo sile, pa ne le na ameriški strani, ampak tudi pri drugih državah: Rusija, Kitajska, Indonezija, Izrael in mnoge druge. Potreba po odvrčanju ljudi od tega, kar se jim je zgodilo, je način časovnega usklajevanja. To je briljantno delovalo pri volitvah v kongres, na naslednjih predsedniških volitvah pa bodo potrebovali zmago, pravi Chomsky (Rutar, 2003: 299).

Ker je Busheva administracija dejansko napovedala vojno Iraku zaradi vzpostavitve nadzora nad iraškimi naftnimi rezervami (ne dostop do njih, ampak nadzor nad njimi, kar je čisto nekaj drugega), kar je stara ameriška želja, morajo ZDA v Iraku vzpostaviti marionetno vlado (prav tam). Chomsky je prepričan, da je ameriška želja po hitrem zavzetju Iraka in ustanovitvi stabilnega odvisnega režima ni bila popolnoma neizvedljiva. Če ne bi bilo izredne nesposobnosti civilnih upraviteljev Iraka, bi to bila ena izmed lažjih ameriških osvojitvev v zgodovini. Irak je namreč opustošen od vojn in sankcij ter ima omejene vojaške zmogljivosti in porabo tudi v primerjavi s sosednjimi državami (Chomsky, 2006: 55).

Glede na Prehodni administrativni zakon, ki je bil sprejet s strani Iraškega vladnega sveta marca 2004, in glede na načrte koalicijske začasne vlade, so bili načrtani koraki k ustavni ureditvi Iraka.

Tabela 2: Načrtovani koraki k ustavni ureditvi Iraka

POMEMBNI DATUMI IN ROKI	8. marec 2004 Prehodni administrativni zakon je podpisan. Nadomešča ustavo od 30. junija do imenovanja ustavodajne vlade	1. junij 2004 Začasni voditelji so izbrani in zapriseženi. Razpusti se Iraški vladni svet	30. junij 2004 Prenos omejene suverenosti od Koalicijske začasne vlade na začasno iraško vlado	31. januar 2005 Volitve za prehodni Narodno Skupščino in Provincijske svete	15. avgust 2005 Skupščina pripravi osnutek ustave	15. oktober 2005 Splošni referendum o osnutku ustave	15. december 2005 Če referendum uspe, potem sledijo volitve za ustavno vlado. Če referendum ne uspe, potem sledijo volitve za drugo prehodno vlado. Ne glede na opcijo, ki bo uspela, bo nova vlada začela delovati 31. decembra 2005
RAZVOJNA STOPNJA	Okupacijska vlada		Začasna iraška vlada	Prehodna vlada			
UPRAVNI IN POLITIČNI ORGANI	Koalicijska začasna vlada Iraški vladni svet		Nacionalni Svet Premier in ministrski svet Predsednik	Narodna Skupščina izvoli Predsedniški svet, ki izbere premiera in ministrski svet			

Vir: prirejeno po *New York Times*, (2004: 5)

Resnična razloga za napad na Iraka sta dva, je prepričan Chomsky. Prvič, ZDA želijo pridobiti kontrolo nad iraškimi naftnimi viri⁴⁵. Največja kupca ameriške in angleške vojaške opreme sta namreč Savdska Arabija in Združeni Arabski Emirati, ki sta ob enem tudi največja proizvajalca nafte na svetu. Vsi dobički od prodaje orožja gredo naravnost v ameriško državno blagajno. Nadzor nad naftnimi viri je tako dejansko podpora ameriškemu in britanskemu gospodarstvu. Drugič, ZDA želijo z napadom na Irak doseči preusmeritev pozornosti domače javnosti iz notranje politike na dogajanja na Bližnjem Vzhodu, kar pomeni preusmeritev pozornosti z vprašanj, kot so gospodarstvo in socialna varnost, na tista, ki zadevajo varnost in njeno ogroženost.⁴⁶

Busheva administracija pa je kljub navedenim dejstvom v prid vojni ponavljala predvsem dve tezi:

- 1 – Irak je neposredna grožnja varnosti ZDA in jih moramo zato ustaviti danes, ker sicer bodo oni ZDA jutri.
- 2 – Irak, ki je že odgovoren za septembrski napad, še načrtuje nove strahote, kar pomeni, da so ZDA v resnični nevarnosti in morajo ukrepati (Chomsky, 2005: 26).

Profesor nadaljuje, da so Američani opravičevali vojno z razlogom, da se mora Irak razorožiti. Seveda tega nismo mogli jemati resno, saj je bil Irak že dodobra razorožen, razorožili pa bi ga do konca, če bi UNMOVIC-u⁴⁷ dovolili dokončati posel, ki so ga začeli. »Tudi če v Iraku ni niti enega žepnega noža, bomo kljub temu napadli, saj je treba zamenjati oblast.« Potem so nadaljevali: »Irak bomo napadli celo v primeru, da

⁴⁵ Kontrola nad naftnimi viri v Perzijskem zalivu je prvoten cilj zahodnih gospodarskih velesil vse od leta 1932, ko je Velika Britanija Iraku podelila samostojnost. Angleški nadzor nad naftnimi viri so po 2. svetovni vojni prevzele ZDA, ko je nadzor nad bližnjevodnimi naftnimi viri postal ameriški najpomembnejši zunanjepolitični cilj (On the US and the Middle East, 2006, *Chomsky.Info*, <http://www.chomsky.info/interviews/20040102.htm>, 24. 10. 2006).

⁴⁶ Chompin at the Bit, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.chomsky.info/interviews/20021228.htm>, 20. 10. 2006)

⁴⁷ Komisija Združenih narodov za opazovanje, potrditev in nadzor (*The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission - UNMOVIC*) je bila ustanovljena 17. decembra 1999 z resolucijo VS št. 1284. UNMOVIC je nadomestil predhodnjo Posebno komisijo Združenih narodov (*UN Special Commission - UNSCOM*) in nadaljevala s spremljanjem iraškega napredka v skladu z obvezo odstranitve orožja za množično uničevanje (kemično, biološko orožje in izstrelki z dometom daljšim od 150 km) ter s pregledom in kontrolo, da bo prepričana, da Irak ne poseduje orožja, ki je prepovedano s strani VS OZN.

Saddam Hussein⁴⁸ zapusti državo.« Zamenjava oblasti torej ni dovolj. Naslednji dan so rekli, da je cilj »demokracija« v svetu (Rutar, 2003: 362).⁴⁹

Ko v Iraku ni bilo mogoče najti orožja za množično uničevanje⁵⁰ in ni bilo povezave med Al Kajdo in Irakom (Saddam Hussein in Bin Laden sta sovražnika že vrsto let), kot tudi ne korelacije med Irakom in dogodki 11. septembra, si je Busheva administracija morala izmisliti nekaj novega. In to je bilo misijansko poslanstvo ZDA vzpostavitve demokracije na Bližnjem Vzhodu (Chomsky, 2005: 117).

In nazadnje Busheva doktrina preventivnega napada – ki tudi ni nova. Visoki načrtovalci te doktrine so večinoma ostanki Reaganove administracije, ki je trdila, da je bilo bombardiranje Libije upravičeno z vidika Ustanovne listine Združenih narodov, in sicer kot »samoobramba pred prihodnjimi napadi«. Clintonovi načrtovalci so priporočili tako imenovani »preventivni odgovor« (vključno s prvim jedrskim udarcem). Busheva vlada je tako glasno in jasno poudarjala, da nameravajo uporabiti doktrino v primeru Iraka. Na podlagi elementarnega univerzalnega standarda bi potemtakem Irak dejansko upravičeno preventivno napadel ZDA. Seveda takšnega sklepa ne bi nihče sprejel. A če smo voljni sprejeti temeljna moralna načela, se zastavijo razumljiva vprašanja, s katerimi se morajo soočiti vsi, ki zagovarjajo ali dopuščajo izbirno različico doktrine »preventivnih odgovorov«. Ta priznava pravico tistim, ki so dovolj močni, da jo izvajajo, ne da bi jih zanimalo, kaj bo o tem mislil svet. Teža dokaza ni majhna, kar velja vselej, ko zagovarjajo ali dopuščajo grožnjo z nasiljem ali njegovo rabo (Chomsky, 2001: 124).

Po Chomskyjevem mnenju je neverjetno, da bi se ZDA in Velika Britanija zavzemali za suveren in demokratičen Irak. Za to obstajata vsaj dva razloga, ki bi bila posledica takšne demokratične ureditve:

⁴⁸ Po Husseinovih grozotah zoper Kurde, Iran in Iračane - kar ZDA zdaj obtožujejo - so ZDA nadaljevale s podporo Husseinovi politiki. Po šiitski vstaji (po zalivski vojni leta 1991) so bile ZDA tiste, ki so Husseinu dovolile njihovo uničenje (Chomsky, 2005: 163).

⁴⁹ Istočasno, ko so ZDA napovedale misijansko vizijo, je Washington Post nazadnji strani časnika objavil rezultate raziskave, v kateri so prebivalce Bagdada vprašali, zakaj mislijo, da so ZDA napadle Irak? Le 1 % jih je odgovorilo, da je ameriški cilj demokracija, medtem ko je bil preostanek v nasprotju s tem prepričanjem – ali ZDA želijo le naftne vire, ali želijo Irak organizirati tako, da bo koristil ameriškim interesom ali pa ZDA želijo demokracijo, vendar Iračanom kljub temu ne bodo dovolile sprejemati lastnih odločitev (The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order, 13. 10. 2004, <http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. 10. 2006).

⁵⁰ Uradno ameriško opravičilo za napad na Irak je bila preprečitev uporabe orožja za množično uničevanje, za katerega se je izkazalo, da ne obstaja. Napad je v bistvu omogočil mobilizacijo teroristov s strani ZDA in njenih zaveznic, z namenom razvoja orožja z množično uničevanje – namreč, vojaška oprema, ki so jo ZDA in ostali priskrbeli Saddam Husseinu, je omogočila mnoga grozovita dejanja, ki so kasneje pripomogla tudi k padcu Husseinovega režima (Chomsky, 2006: 29).

- Iraku bi vladala šiitska večina, kar bi najverjetneje vzpodbudilo kooperativne odnose s šiitsko večino v Iranu. Zadostna šiitska zastopanost je tudi na naftno bogatih območjih Savdske Arabije, kar bi pomenilo morebitne težnje po neodvisnosti. Sodelovanje enih in drugih bi tako pomenilo, da bi bili svetovno pomembni energetske viri pod neodvisnim šiitskim nadzorom. Bi ZDA to dovolile?
- Neodvisen Irak bi poskušal znova doseči položaj vodilne vojaške sile v arabskem svetu, ki jo je v zgodovini že imel. Kaj bi to pomenilo? Irak bi se ponovno oborožil in najbrž razvil orožje za množično uničevanje – najprej kot svarilo, nato pa kot nasprotni udarec glavnemu regionalnemu sovražniku - Izraelu. Bi ZDA in Velika Britanija to dogajanje le opazovale in to tudi dovolile?

Govoriti o suverenem, neodvisnem in demokratičnem Iraku je slaba šala. ZDA so bile prisiljene dopustiti nekatere formalne mehanizme demokracije, kar je sicer dobro, ampak omogočiti Iraku pravo demokracijo in suverene pravice je v resnici nepredstavljivo. Slednjega ZDA niso dovolile nobeni državi, ki je bila pod ameriško prevlado. Primer za to je Kuba, Nikaragva, Haiti... Ko takšna država stopi na pot suverenosti, jo ZDA uničijo. Velika Britanija in Francija sta bili v zgodovini povsem enaki. Tako pač vladajoče sile delujejo. In Irak ni Nikaragva... je mnogo bolj pomemben.⁵¹

Chomsky je prepričan, da tako ZDA kot Velika Britanija ne bi dovolili, da se zgodi karkoli od zgoraj naštetega. Ravno zato je demokratizacija Iraka nepredstavljiva (Chomsky, 2005: 148). Edini tip demokracije v Iraku, ki so jo ZDA pripravljene sprejeti, je demokracija od zgoraj navzdol (*top-down democracy*), kjer vladajoča elita ostane na položaju tudi po morebitnih volitvah. Zato je Chomsky prepričan, da bodo ZDA hotele preprečiti kakršnekoli volitve, ki bi Iračanom omogočile zavrnitev ameriškega nadzora.⁵²

Ker ZDA niso pripravljene zapustiti Iraka, se zato z vso močjo trudijo preprečiti nastanek demokracije in suverenosti. Iračani se združujejo v nenasilna delavska gibanja, ki nasprotujejo težnjam ZDA, ki želijo med drugim ohraniti protidelavsko usmerjeno zakonodajo, sprejeto v času vladavine Saddama Husseina. Kljub temu, da so bili mnogi

⁵¹ On the war in Iraq, 31. 1. 2005, (<http://www.chomsky.info/interviews/20050131.htm>, 1. 11. 2006)

⁵² Foreign policy and Iraq, 2006, *Chomsky.Info*, <http://www.chomsky.info/interviews/20040217.htm>, 24. 10. 2006)

iraški aktivisti že umorjeni, delujejo naprej. Chomsky ravno v njihovem delovanju vidi prve zametke demokracije, ki bi lahko dolgoročno s prisotnostjo in pomočjo okupacijskih sil zelo pozitivno vplivali na razvoj Iraka, kar pa Bushu in Blairu seveda ni všeč in sta bila zaradi tega že večkrat pozvana k umiku. Ameriška prisotnost v Iraku pa ni le diplomatska, temveč tudi gospodarska, saj se podobno dogaja tudi z gospodarskimi dogovori. ZDA je z vsiljenimi ilegalnimi privatizacijskimi zakoni nemudoma odprla iraško gospodarstvo za tuja (ameriška) vlaganja in investicije. Ameriški poseg v iraško gospodarstvo pomeni odpravo iraške gospodarske samostojnosti, česar posledica pa sta zmanjšana razvitost ter minimalna politična aktivnost v Iraku, je prepričan Chomsky.⁵³ Ker Iranci želijo lastni nadzor nad iraškimi naftnimi viri in gospodarstvom, se bije bitka tako tudi okoli tega.⁵⁴

Teroristični napadi enajstega septembra so bili priložnost in izgovor za uresničitev dolgoročnega načrta – prevzeti nadzor nad ogromnim iraškim naftnim bogastvom. Ta pomemben iraški dejavnik znotraj Perzijskega zaliva je ameriška vlada že leta 1945 označila kot »velikanski vir strateške moči in eden največjih materialnih virov v svetovni zgodovini«. Po mnenju ameriških razumnikov pa bo ta vidik pomembnejši v prihodnosti. Nikoli ni bilo prisotno vprašanje pristopa do naftnih virov (ZDA bi se naj v prihodnosti oskrbovale večinoma na Zahodu in v Zahodni Afriki), ampak v nadzoru le teh, ki se na različne načine v obliki profitov prenašajo tako v ZDA kot v Veliko Britanijo. Iraški vir strateške moči tako omogoča enostransko svetovno prevlado, ki pa ima moč ustrahovanja tako Stare Evrope, kot konzervativnega prebivalstva v ZDA.⁵⁵

Ko sta ZDA in Velika Britanija napadli Irak, je bilo razumljivo pričakovati, da bo to dejanje povečalo teroristično grožnjo – in jo tudi je. S tem sta namreč ponovo prispevali k raznolikosti terorističnih dejanj po 11. septembru in s tem povečali možnost ponovnega krvavega septembra v ZDA, ki bi lahko bil še usodnejši. Slej ali prej se bosta džihadski stil terorističnih dejanj in orožje za množično uničevanje povezala in posledice tega bodo strašanske. Zatorej, če ZDA resnično želijo preprečiti džihadaska teroristična dejanja, morajo storiti le eno: v terorističnih dejanjih prenehati sodelovati. Primer uspešnega spopada s terorističnimi dejanji je britanska politika v Severni Irski. Ker so teroristična dejanja kriminalna dejanja, je najprej potrebno prijeti odgovorne in

⁵³ On Iraq, Israel and the US elections, 2006, *Chomsky.Info*, <http://www.chomsky.info/interviews/20040402.htm>, 25. 10. 2006).

⁵⁴ On the Iraq Election, 18.12.2005, (<http://www.chomsky.info/interviews/20051218.htm>, 1. 11. 2006)

⁵⁵ Confronting the Empire, 2006, *Chomsky.Info*, <http://www.chomsky.info/talks/20030201.htm>, 28. 10. 2006)

jim omogočiti pošteno sojenje. Uporaba nasilja je dopustna le v nujnih primerih. Odgovorni za kazniva dejanja želijo namreč doseči vsaj malo razumevanja za to, kar počnejo – celo od ljudi, ki jih zato sovražijo ali se jih celo bojijo. V primeru, ko uspejo prepričati nasprotnike, zmagajo. Podobno je v primeru, ko jih napademo, saj s tem ustvarimo legitimacijo za njihovo nasilnost, medtem ko jih lahko dejansko ustavimo le z legitimno in legalno tožbo. Zato je vsak vir nasilja, katerega žrtve so nedolžni civilisti, dar teroristom in Osami bin Ladnu. Upravičeno lahko rečejo: »Braniti moramo islam pred zahodnimi neverniki, ki nas poskušajo uničiti. Proti njim bojujemo obrambno vojno!«⁵⁶

Napad na Irak je nedvoumen in jasen vojni zločin, ki ni imel vzroka in opravičila za svoja dejanja. Edini razlog napada je prevzem nadzora nad ogromnimi iraškimi naftnimi viri in s tem povečanje ameriške moči v regiji. Že petdeset let je namreč jasno, da si ZDA na Bližnjem Vzhodu želijo nadzor nad energetske viri in ne le dostop do njih, saj je na trgu nafto mogoče neomejeno kupiti. Bistvo je torej strateška prednost pred tekmeci, ko sta Evropa in Severnovzhodna Azija. Že pred pet desetletji je George Kennan, eden vodilnih načrtovalcev politik, dejal, da bi v primeru ameriške kontrole bližnjevzhodnih virov to pomenilo, da imajo ZDA moč veta na vse japonske načrte v prihodnosti. Ker je Japonski to povsem jasno, že nekaj časa teži k spremembi japonskih energetske virov. Zelo podobno je tudi v Evropi. Irak je tako vzvod ameriške moči proti Evropi in Aziji.⁵⁷

Po napadu na Irak bo naslednja najverjetnejša tarča Iran ali morda Sirija, saj ZDA s svojimi dejanji svetu sporočajo, da se je mogoče ubraniti možnosti ameriškega napada le, če države posedujejo orožje za množično uničevanje ali kakršnokoli drugo verodostojno teroristično grožnjo. V primeru, da nimajo razvitih terorističnih omrežij in orožja za množično uničevanje, pa je zanje najbolje, da to čimprej storijo, ker bodo le tako varne pred preventivnim ameriškim napadom. Ko je Severna Koreja naznanila neupoštevanje resolucije Varnostnega sveta, ki obsoja preizkušanje atomske bombe in poziva k ustavitvi jedrskega programa, je Bush rešitev te grožnje videl zgolj v diplomatskem dialogu.⁵⁸

⁵⁶ Controlling the oil in Iraq Puts America in a Strong Position to Exert Influence on the World, 24. 1. 2005, (<http://www.chomsky.info/interviews/20050124.htm>, 1. 11. 2006)

⁵⁷ Korea and international affairs, 24. 1. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20060124.htm>, 2. 11. 2006)

⁵⁸ Noam Chomsky on Anti War Movement, 2006, *Chomsky.Info* (<http://www.chomsky.info/interviews/20030204.htm>, 20. 10. 2006)

3. 10 Predlogi Noama Chomskega

Kritiki profesorju Chomskemu predvsem očitajo njegovo neizmerno kritičnost prav do vsega, kar ZDA storijo, pa naj bo to na notranjepolitičnem ali zunanjepolitičnem področju. Večkrat so ga že celo označili za proti-Američana, saj bi naj s svojim razmišljanjem in pisanjem deloval protiameriško in s tem škodil svoji domovini ter njenemu ugledu. Nekateri so šli celo tako daleč in ga pozvali k izselitvi iz ZDA, saj si ameriškega državljanstva naj ne bi več zaslužil. V odgovor je Chomsky opozoril samo na eno izmed zelo pomembnih državljanskih pravic – to je svoboda govora (*freedom of speech*) - ki ZDA uvršča med največje demokracije na svetu, njemu pa omogoča neodvisno in neokrnjeno akademsko delo. Ne vem, ali gre profesorjev uspeh pripisati ameriški družbi, njegovim staršem ali komu drugemu, sem pa prepričana, da ga veliko bralcev ceni tako zaradi dejstva, ker svoja prepričanja in obsodbe utemeljuje z izvrstnim poznavanjem zgodovine mednarodnih odnosov, kot tudi zato, ker večkrat naniza konkretne rešitve za dejanska mednarodna vprašanja. Tudi pri ravnanju ZDA ni drugače. Chomsky je prepričan, da bi ZDA v prid uspešnemu reševanju mednarodnih vprašanj in v izogib vprašanju o ameriškem preživetju, morale slediti nekaj preprostim načelom:

- ZDA bi morale sprejeti jurisdikcijo Sodišča za mednarodne zločine (*International Criminal Court*),
- ZDA bi morale podpisati in izvajati Kyotski protokol,
- ZDA bi morale vodenje mednarodnih kriznih žarišč prepustiti Organizaciji Združenih narodov,
- ZDA bi se v vojni proti terorizmu bolj kot na vojaške, morale opreti na diplomatske in gospodarske vzvode,
- ZDA bi morale upoštevati ustaljeno interpretacijo UL OZN,
- ZDA bi se morale odreči vetu na odločitve Varnostnega Sveta in »primerno upoštevati mnenje človeštva«, kot priporoča Deklaracija o neodvisnosti (*Declaration of Independence*), pa čeprav se centri moči s tem ne strinjajo,
- ZDA bi morale znatno zmanjšati vojaško porabo in očitno povečati sredstva za socialno varnost.

Chomsky verjame, da so za ljudi, ki verjamejo v demokracijo, to zelo konzervativni predlogi. Vseeno pa se zdi se, da so to predlogi ogromne večine ameriškega prebivalstva, ki pa nasprotujejo javnim politikam. Je pa res, da zaradi demokratičnega primanjkljaja ne moremo biti docela prepričani o stanju javnega mnenja, saj predmet političnega dogovarjanja komaj pride do javne razprave, osnovna dejstva pa so ljudem dokaj neznana. V močno razdrobljeni družbi je javnost tako močno prikrajšana možnosti oblikovanja upoštevanih predlogov in mnenj (Chomsky, 2006: 262).

4. ZAKLJUČEK

Po 11. septembru, ko je bilo ZDA namenjeno veliko svetovne naklonjenosti in simpatij, je George Bush vprašal: »Zakaj nas sovražijo?« Vprašanje je bilo sicer zastavljeno nepravilno, ampak je Bushova administracija sčasoma vseeno uspela pridobiti odgovor: » Zaradi vas in vaših zaveznikov, gospod Bush. In zaradi tega, kar ste storili. In če boste nadaljevali, se bo strah in sovraštvo, ki ga povročate, razširilo še na ostale države, ki ste jih osramotili.« S to izjavo je razlog težko spregledati. Za Osama bin Lada pa je bila vse skupaj zmaga, ki se je ni upal niti sanjati (Chomsky, 2003: 42). Osama bin Laden je s svojimi dejanji uspešno opozoril na nenačelnost ameriške politike do arabsko-izraelskega konflikta, kjer so ZDA pri uveljavljanju svojih interesov na Bližnjem vzhodu podprle Izrael, ki je eden največjih sovražnikov Arabcev in muslimanov. Kot da bi to ne bilo dovolj, so napotile ameriške vojaške sile tudi na sveto muslimansko ozemlje, kar je muslimane še dokončno osramotilo.

Če zdaj ni več dvoma, da bo 11. september v zgodovino zapisan z velikimi črkami, se morda vedno bolj tudi dozdeva, da bodo za zgodovino mednarodnih odnosov pomembni tudi dogodki za njim. Če so se ZDA še lahko spraševale o vzrokih zla na usodni dan, so si s poročilom Komisije 11. septembra morale priznati del zaslug za teroristični napad. Sporočilo ameriški zunanji politiki bi namreč ne moglo biti jasnejše: »Dolžnost vsakega muslimana je pobijanje Američanov in njihovih zaveznikov«, ker namreč: »Vsi ti zločini in grehi, ki so jih storili Američani, so vojna napoved Alahu in muslimanom«. Ker tudi to spoznanje ZDA ni odvrnilo od nadaljnjih akcij, temveč jih je k njim še bolj vzpodbudilo, gre sklepati, da je imel Bin Laden prav, ko je ob peti obletnici napada povedal, da se je vojna v bistvu komaj šele začela.

Vedno bolj je razumljiva Chomskyjeva predpostavka, da je vojna proti terorizmu logično nemogoča, ker participacija v terorizmu ničesar ne ustavi, temveč celo nasprotno – spodbuja terorizem tudi v prihodnje. Zdaj je že tudi ameriški administraciji jasno, da napada na Afganistan in Irak v kontekstu boja proti terorizmu, nista bili najbolj premišljeni zadevi. Število mrtvih tako v Afganistanu kot Iraku vsak dan strmo narašča, medtem ko stabilizacija brez prisotnosti tujih vojaških sil nikjer še dolgo ne bo mogoča. Situacija na jugu Afganistana, kjer so talibski fundamentalisti prevzeli nadzor, je tako pereča, da jih je mogoče ustaviti samo še z odločnim vojaškim posegom. Irak odseva konflikte (med šiiti in suniti), ki jih je ameriški prihod v Irak v treh letih

kvečjemu zaostрил, ne pa razrešil. O demokraciji nikjer niti sledi. Chomsky je nekje zapisal, da sta ameriški misiji v Afganistanu in Iraku predvideni kot stalni. Izpolniti misijo (*Completing the mission*) pa ne pomeni ničesar drugega, kot ustanovitev odvisnih držav z zametki demokracije, ampak pod nadzorom ZDA, ki tako postanejo prizorišče glavnih ameriških vojaških baz za primarni ameriški - nadzor nad energetskeimi viri v Perzijskem zalivu in sekundarni ameriški namen – nadzor nad energetskeimi viri v osrednji Aziji. ZDA bodo poskušale tako ali drugače tudi Iran umestiti v ta sistem – najverjetneje z zrušenjem in poskusom drobljenja države. Ker Palestinci nimajo ZDA ničesar za ponuditi – nimajo ne bogastva ne moči - jim tudi pravice iz naslova državljanstva niso zagotovljene.

Sicer pa tudi ameriška notranjepolitična situacija ni najbolj obetavna. Potem ko zmaga demokratov na volitvah v ameriški kongres novembra letos odpihnila obrambnega ministra Donalda Rumsfelda, je postalo tako predsedniku Bushu kot svetu jasno, da ameriška zunanja politika niti doma nima več zadostne podpore. Cena, ki so jo ZDA plačale, ker je Donald Rumsfeld vztrajal pri svoji vojaški doktrini, je neuspešna vojna in grenko spoznanje, da so ameriški vojaki in Iranci morda umirali zaman. V državi, ki se v nasprotju z evropskimi državami nikoli ni obotavljala začeti vojn, večji del javnosti še naprej stoji svoji vojski ob strani, ne pa tudi obrambnemu ministru, ki ni znal poskrbeti za zmago. V ameriški vojaški javnosti se bodo zato spet vrstile razprave, ali je Rumsfeldova doktrina hitre, gibljive in tehnološko superiorne vojne sploh primerna za čase, ko lahko en sam samomorilski napadalec na kolesu ali peš v trenutku spravi na televizijske in prenosne telefone po vsem svetu uboj ducata nedolžnih ljudi. Vojaki ob takšni sovražnikovi publiciteti nimajo več časa za napake, še posebno ne za takšne, kakršne si je dovolil Rumsfeld.

Danes raziskovalci in futurologi ugotavljajo, da se bo terorizem do leta 2015 še razširil, in sicer kot nekaj, kar smemo razumeti kot učinek globalizacije. Nastajale bodo nove napetosti, rojevalo se bo nasilje, ki bo usmerjeno predvsem proti ZDA. Pravijo tudi, da bo Perzijski zaliv še bolj pomemben za svetovne energetske in industrijske sisteme. ZDA ne bodo odvisne od teh zalog, jih bodo pa nadzorovale. Nadzor nad njimi je namreč bolj pomemben kakor dostop do njih. Nadzor pa je kajpak isto kot oblast, verjame Chomsky. In po ameriških napovedih bo nadzor kmalu možen tudi z lune, kjer bi naj ZDA do leta 2020 zgradile stalno vesoljsko postajo. Sklepamo lahko le, da je to del napovedane dopolnitve Strategije za nacionalno varnost, kjer bi se naj spremenil tisti del strategije, ki govori o nadzoru vesolja za vojaške namene, ki bi poslej pomenil

lastništvo vesolja za vojaške namene. Slednje pa je v skladu s strategijo -saj nobena potencialna grožnja ne sme biti dopuščena- in je zato ameriško lastništvo vesolja za ameriško varnost nič manj kot nujno.

Ker so dogodki 11. septembra očrnilo Bushevo politiko že na začetku njegovega prvega mandata in ga kljub temu popeljali še do drugega štiriletnega vladanja v Beli hiši, je predsednik George W. Bush upravičeno postal sinonim za vojno proti terorizmu in njene posledice. Naj zato zaključim z mislijo profesorja, ki enega izmed mnogih intervjujev zaključi takole: »Zdi se, da predsednik George Bush ne zna vztrajati v konfliktih, saj jih kar naprej rešuje - s silo. Torej je popolnoma prilagojen preobilnemu svetu, ki je tudi Imperij istega. Toda ta Imperij ogroža terorizem kot čista singularnost. Svet protestira zoper saturacijo, zasičenost, preobilje, razsipavanje. Ne more biti drugače, kajti terorizem je kazen, ki prihaja od znotraj, iz brezna. Le George Bush tega ne razume. Toliko slabše za vse nas.« (Rutar, 2003: 413).

5. SEZNAM VIROV

1. Chomsky, Noam (2006) *Failed States. The Abuse of Power and the Assault on Democracy*. London: Penguin Books Ltd.
2. Chomsky, Noam (1999) *Fateful Triangle. The United States, Israel and The Palestinians*. London: Pluto Press.
3. Chomsky, Noam (2003) *Hegemony or survival. Americas quest for global dominance*. New York: Henry Holt and Company.
4. Chomsky, Noam (2005) *Imperial Ambitions. Conversations on the post – 9/11 world*. New York: Metropolitan Books.
5. Chomsky, Noam (2003) *Middle East Illusions*. New York: Rowman and Littlefield.
6. Chomsky, Noam (2002) *9/11*. New York: Seven stories press.
7. Chomsky, Noam (2002) *Pirates and Emperors, Old and New. International terrorism in the real world*. Cambridge: South End Press.
8. Chomsky, Noam (2002) *Power and Terror, Post-9/11 talks and interviews*. New York: Seven stories press.
9. Halliday, Fred (2002) *Two Hours that Shook the World*. London. Saqi Books.
10. Ladika, Dejan (2003) *Ameriška politika do arabsko-izraelskega spora kot vzrok za teroristični napad 11. septembra*. Diplomaska naloga. Ljubljana: FDV.
11. National Commission on terrorist attacks upon the United States, 20. september 2004, (<http://www.9-11commission.gov/>, 28. oktober 2006)
12. National strategy for combating terrorism, september 2006, (<http://www.whitehouse.gov/nsc/nsct/2006/nsct2006.pdf>, 12. september 2006)
13. Rizman, Rudi (2005) *Je upanje, je strah*. Delo, 30. 7. 2005: 12.
14. Rutar, Dušan (2003) *Noam Chomsky o anarhizmu in demokraciji*. Ljubljana: UMco d. o. o./Zbirka Bela Premier.
15. Sperlich, Wolfgang B. (2006) *Noam Chomsky*. London: Reaktion Books Ltd.
16. Sruk, Vlado (1995) *Leksikon politike*. Maribor: Založba obzorja Maribor.
17. Sternad, Alenka (2004) *Propaganda v ameriški vojni proti terorizmu (primer Afganistana)* Diplomaska naloga. Ljubljana: FDV.
18. The Charter of the United Nations (<http://www.un.org/aboutun/charter/index.html>, 1. september 2006)

19. The Institute for Counter-Terrorism,
(www.ict.org.il/inter_ter/orgdet.cfm?orgid=74, 15. september 2006)
20. The 9/11 Commission Report, (<http://www.gpoaccess.gov/911/pdf/fullreport.pdf>,
28. oktober 2006).
21. The national security strategy of the United States, september 2002,
(<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf>, 28. oktober 2006)

5. 1 Intervjuji, govori

22. A Tale of Two Quagmires, Noam Chomsky interviewed by Michael Hastings
Newsweek, 9. 1. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20060109.htm>, 1.
november 2006)
23. A View from the West, Noam Chomsky interviewed by Torgeir Norling,
Global Knowledge, junij 2006,
(<http://www.chomsky.info/interviews/200606--.htm>, 4. november 2006)
24. Chom'pin at the Bit, Noam Chomsky interviewed by Mark Thomas, 22. 12. 2002
(<http://www.chomsky.info/interviews/20021228.htm>, 20. oktober 2006)
25. Chomsky Compendium Interview from Greek, Spanish and French Press, 2006,
Chomsky.Info, (<http://www.zmag.org/chomskygsf.htm>, 18. oktober 2006)
26. Confronting the Empire, 2006, *Chomsky.Info*,
(<http://www.chomsky.info/talks/20030201.htm>, 28. oktober 2006)
27. Controlling the Oil in Iraq Puts America in a Strong Position to Exert Influence on
the World, Noam Chomsky interviewed by David McNeill, *The Independent*, 24.
1. 2005, (<http://www.chomsky.info/interviews/20050124.htm>, 1. november 2006)
28. Elections Run by Same Guys Who Sell Toothpaste, 25. 1. 2005,
(<http://www.chomsky.info/talks/2005012502.htm>, 29. oktober 2006)
29. Foreign policy and Iraq, 2006, *Chomsky.Info*,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20040217.htm>, 24. oktober 2006)
30. Hot Type on the Middle East, With Evan Solomon, 16. 4. 2004,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20020416.htm>, 19. oktober 2006)
31. Interview with Noam Chomsky With Wallace Shawn, 17. 9. 2004.
(<http://www.chomsky.info/interviews/20040917.pdf>, 29. oktober 2006)
32. Korea and International Affairs, Noam Chomsky interviewed by Sun Woo Lee

- Monthly JoongAng*, 24. 1. 2006,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20060124.htm>, 2. oktober 2006)
33. Noam Chomsky Composite Interview 3, 22. 9. 2001,
(<http://www.zmag.org/chomint3.htm>, 18. oktober 2006)
34. Noam Chomsky on the Anti War Movement, Noam Chomsky interviewed by Matthew Tempest, 4. 2. 2003,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20030204.htm>, 20. oktober 2006)
35. On Iraq, Iran and Blair, Noam Chomsky interviewed by Andrew Stephen *New Statesman*, 19. 6. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20060619.htm>, 4. november 2006)
36. On Iraq, Israel, and the US Elections With Simon Mars, 2. 4. 2004,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20040402.htm>, 25. oktober 2006)
37. On the War in Afghanistan, Noam Chomsky interviewed by Pervez Hoodbhoy, *Pakistan Television*, 7. 11. 2001,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20011127.htm>, 18. oktober 2006)
38. On the War in Iraq, Noam Chomsky interviewed by David McNeill, *ZNet*, 31. 1. 2006, (<http://www.chomsky.info/interviews/20050131.htm>, 4. november 2006)
39. Social Change Today, Noam Chomsky interviewed by Steven Durel, *Toward Freedom*, 7. 11. 2005,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20051107.htm>, 28. oktober 2006)
40. The "War on Terrorism" and the New Rules of World Order , 13. 10. 2004,
(<http://www.chomsky.info/talks/20041013.htm>, 29. oktober 2006)
41. War Crimes and Imperial Fantasies, Noam Chomsky interviewed by David Barsamian, *International Socialist Review*, Issue 37, oktober 2004,
(<http://www.chomsky.info/interviews/200408--.htm>, 29. oktober 2006)
42. What's Happening? Noam Chomsky interviewed by Atilio Borón, 14. 6. 2003,
(<http://www.chomsky.info/interviews/20030614.htm>, 20. oktober 2006)

6. PRILOGE

PRILOGA A

Noam Avram Chomsky

Noam Avram Chomsky se je 7. decembra 1928 rodil judovskima staršema (učiteljema hibrejščine) v Philadelphiji v zvezni državi Pennsylvanija v Združenih državah Amerike. Oče William Chomsky je bil priseljenec iz Ukrajine, mati Carol Schatz pa iz takratne Belorusije. Bilo je v času globoke gospodarske recesije, revščine, trpljenja in velike brezposelnosti. Njegov oče je bil ruski emigrant William

Chomsky, učitelj hebrejskega jezika in avtor knjige o srednjeveški hebrejski slovnici. Noam je odrasčal je v tridesetih letih dvajsetega stoletja, ko je po Evropi divjal nacizem, ZDA pa je zaznamovala ekonomska kriza in zlom newyorške borze. Otroška leta je preživel v sorodnikovem kiosu, kjer je bilo neke vrste »literarno-politično« zbirališče imigrantov, radikalcev in drugih posebnežev tistega časa. Tako se je že rosno mlad seznanil s socialistično-anarhistično judovsko skupnostjo v New Yorku. Najbrž se mu je ravno zaradi tega že kot desetletnemu dečku razvila politična zavest in sposobnost razmišljanja z lastno glavo, kar je botrovalo temu, da je že takrat napisal in v šolski reviji objavil svoj prvi politični esej o padcu Barcelone, Avstrije in Češkoslovaške ter vzponu fašizma po Evropi in v svetu. Šolal se je v Philadelphiji, kjer je zaključil osnovno šolo, nad katero je bil navdušen, in gimnazijo, nad katero je bil razočaran, nato pa je študiral na univerzi (*University of Pennsylvania*), kjer je (kljub temu, da je večino

raziskovalnega dela opravil na Harvardu) tudi doktoriral. Sam pravi, da se je po doktoratu iz lingvistike leta 1955 zaradi antisemitizma znašel na MIT - *Massachusetts Institute of Technology* (bostonski tehnološki inštitut), kjer ga je pot iz laboratorija za elektroniko po naključju zanesla v lingvistiko. Na oddelku za lingvistiko in filozofijo je začel poučevati leta 1957 in je tam zaposlen še danes.

Chomskyjev prvi javni govor, ki ni bil namenjen le krogu političnih aktivistov, je bil leta 1966 na Harvardu. Ta je bil povod za objavo eseja *Odgovornost intelektualcev* v New York Book Review, Chomsky pa je postal eden vodilnih nasprotnikov vietnamske vojne. Leta 1969 so prvič izšli njegovi govori in prispevki v knjigi. Odtlej je prepoznavnost širom sveta dosegel z vztrajnim političnim aktivizmom, ki ga je zaznamovala lucidna kritika zunanje politike ZDA, analiza delovanja množičnih medijev, analiza mednarodnih odnosov, zagovarjanje človekovih pravic itn. Objavil je več kot 80 knjig in preko tisoč znanstvenih razprav s področja lingvistike, filozofije, politične teorije, kognitivnih znanosti in psihologije. Danes velja za očeta sodobne lingvistike, ob enem pa je že desetletja eden najvplivnejših kritikov ameriške politike in družbenih neenakosti. Prizadevanja profesorja Chomskega za večjo demokracije na svetu zelo cenijo mirovna gibanja in gibanja za družbeno pravičnost z vsega sveta. Sam sebe opisuje kot libertarnega socialista in somišljenika anarho-sindikalizma.

Profesor Chomsky poleg številnih priznanj univerz z vsega sveta, dobil tudi nagrado za izjemne znanstvene dosežke, ki mu jo je podelilo ameriško psihološko združenje (*Distinguished Scientific Contribution Award of American Psychological Association*), dobil je kiotsko nagrado za raziskovanje s področja temeljnih znanosti (*Kyoto Prize in Basic Sciences*), mirovno nagrado Dorothy Eldridge (*Dorothy Eldridge Peacemaker Award*), medaljo Bena Franklina za delo s področja računalniških in kognitivnih znanosti (*Ben Franklin Medal in Computer and Cognitive Science*) idr.

Glede na obsežnost njegovega opusa so dosednji prevodi njegovih del v slovenščino tako rekoč zanemarljivi. Do danes (julij 2005) je izšlo nekaj intervjujev, štirje članki in le dve monografiji: *Znanje jezika: o naravi, izviru in rabi jezika* (Mladinska knjiga, Ljubljana 1989) in *Somrak demokracije* (Studia humanitatis, Ljubljana 1997 in 2003), ki prinaša prevode osmih besedil nastalih v letih med 1969 in 1996.

Univerza v Ljubljani mu je 29. marca 2005 podelila naziv častnega doktorja, medtem ko sta Filozofska fakulteta ljubljanske univerze in njen znanstvenoraziskovalni inštitut v sodelovanju s Cankarjevim domom ob tej priložnosti pripravila predavanje

velikega ameriškega misleca. Ob njegovem obisku tako konec marca 2005 pri založbi Sanje izideta še *911: Enajsti september* ter *Profit pred ljudmi*. Za jesen 2005 pa je v pripravi še prevod za izid knjige *Hegemonija ali preživetje*, kar ni presenečenje, saj je Chomsky zagotovo eden največjih razumnikov tega časa in najpogosteje citirani živeči mislec.

PRILOGA B

Temeljni pojmi

- ANARHIZEM** Družbenopolitične doktrine in gibanja, ki sodijo v širši okvir socialističnih teorij, idejnopolitičnih koncepcij, gibanj in organizacij. Tem doktrinam je skupno to, da imajo *anarhijo* za ideal pravične družbene ureditve, ki naj bi ne vsebovala nikakršnega vnanjega ali nadrejenega dejavnika prisile. A. zavrača državo in druge institucije razredne družbe – je torej antiinstitucionalizem nasploh in antietatizem še posebej. V odtujenih oz. odtujujočih ustanovah so videli teoretiki in idejopolitični predstavniki a. vzrok in izraz gospodarske, politične, pravne, verske idr. odvisnosti ljudi ter prisile nad njimi... Od pariške komune dalje so se anarhisti praktičnopolitično innazorsko angažirali v številnih revolucionarnih gibanjih in situacijah, še zlasti v ruski revoluciji, v španski državljanski vojni, v študentskih gibanjih v šestdesetih letih in pozneje (Sruk, 1995: 24).
- ARABCI** Narodi semitskega izvora, naseljeni na arabskem polotoku. Od tam so se razširili po jugovzhodni Aziji in severni Afriki. V ožjem smislu so to prebivalci Savdske Arabije in držav arabskega polotoka, toda Arabci so tudi prebivalci Sirije, Jordanije, Palestine, Iraka, Egipta, Libanona, Sudana, Libije, Tunizije, Alžirije in Maroka, katerih pradomovina je Arabija in materni jezik arabski. Večina Arabcev je islamske vere, obstajajo pa tudi krščansk manjšine, npr. v Siriji in Libanonu (Sruk, 1995: 29).
- ANTISEMITIZEM** (iz lat. *Semita* »po svetopisemskem Semu, najstarejšem izmed Neotovih sinov, ki naj bi bil praoče semitov«); izraz je najbrž ustvaril Wilhelm Marr leta 1874; z njim je poimenoval tedanjo protijudovsko gonjo ... Termin sicer izraža antipatijo do semitov nasploh, toda njegov dejanski pomen je ožji: rasna in nacionalna nestrpnost ter sovraštvo do Judov (Sruk, 1995: 18).
- BLIŽNJI VZHOD** Geostrateški pojem, ki ga je leta 1902 prvič uporabil ameriški admiral Mahan. V tem delu v ožjem smislu zajema območje mandatne Palestine oziroma po prvi arabsko-izraelski vojni 1948-49 ozemlje Izraela in sosednjih držav Egipta, Libanona, Sirije in Jordanije. V širšem smislu zajema tudi arabski polotok (Halliday 2002:16).
- DŽIHAD** V islamskem svetu prizadevanje vernika, ki obsega verske, politične in vojaške aktivnosti. Danes predvsem islamisti besedo uporabljajo v smislu boja – svete vojne, katere cilj je ubraniti ali razširiti islam in njegovo ozemlje. Dolžnost vsakega

pravovernega muslimana je, da se bori za islam (Halliday 2002: 15).

ISLAM

(ar. »vdanost v božjo voljo«), monoteistična religija, ki jo med 610 in 632 v Meki in Medini začel razglašati prerok Mohamed ki se je imel za nadaljevalca žid. in kršč. religije. Glavni vir islama je koran ter izročilo prerokovih dejanj iz izrekov (Sunnah). I. veruje v enega boga (Alah), v izvoljenost Mohameda, kot njegovega poslanca, v vnaprejšnjo določitev človekove usode, povrnitev dobrih in zlih dejanj v paradižu in peklu, v vstajenje od mrtvih in poslednjo sodbo. Spor o nasledstvu v kalifatu povzročil delitev na sunite in šiite (Leksikon Cankarjeve založbe 1998; 407).

SIONIZEM

(iz nlat. Sion jeruzalemski grič, na katerem je stal nekdanji Salomonov tempelj, Jeruzalem, judovska teokracija, judovsko ljudstvo, nebesa). Judovsko politično gibanje, ki se je bojevalo za obnovitev samostojne suverene judovske države v Palestini - tam, kjer je nekoč že bila. Geslo sionistov: »Palestino Judom!« Sionizem je nastal v 19. stoletju iz množice najrazličnejših teženj, pobud, predlogov in zahtev. Organizacijsko je te iniciative povezal 1. sionistični kongres v Baslu leta 1897, na katerem je kot osebnost dominiral judovski književnik, publicist in ideolog Theodor Herzl (1860-1904), pisec del Judovska država in Staronova dežela. - Svetovna sionistična organizacija seveda ni homogeno gibanje, temveč jo tvorijo predvsem skupni cilji - uveljavitev in ohranitev judovske države - Izraela (Sruk, 1995: 42). Chomsky: »Sionistično gibanje ni podpiralo judovske države vse do leta 1942. Pred tem časom so jo podpirali voditelji gibanja, medtem ko je gibanje dolgo časa nasprotovalo oblikovanju samostojne judovske države, ker bi bila diskriminatorna in rasistična.« (Rutar, 2003; 294).

TERORISTIČNO DEJANJE

»Teroristično dejanje pomeni vsako aktivnost, ki (a) vsebuje nasilno dejanje, nevarno za človeško bitje, ki je kršitev kazenskega zakonika ZDA ali katere koli države, ki bi bila kriminalno dejanje, če bi bilo to zagrešeno znotraj jurisdikcije ZDA ali katere koli države; (b) jasno kaže, da namerava (i) zastrašiti ali prisiliti civilno prebivalstvo; (ii) vplivati na politike vlad z zastraševanjem ali prisilo; ali (iii) vplivati na delovanje vlade z umorom ali ugrabitvijo«, navaja Chomsky (United States Code Congressional and Administrative News, 98th Congress, Second Session, 1984, Oct. 19, Vol. 2; Par. 3077, 98 STAT.2707 (West Publishing Co., 1984)).